

Privatøkonomi og uddannelse

– analyser på baggrund af forbrugsundersøgelsen 2001-2003

Martin Jeppesen

DANMARKS
STATISTIK

Privatøkonomi og uddannelse

Udgivet af Danmarks Statistik
Oktober 2005
Oplag: 400
Danmarks Statistiks Trykkeri, København

Pris: 126,00 kr. inkl. 25 pct. moms

ISBN: 87-501-1490-5

Adresse:

Danmarks Statistik
Sejrøgade 11
2100 København Ø

Tlf. 39 17 39 17

Fax 39 17 39 99

E-post: dst@dst.dk

www.dst.dk

Forfatter:

Martin Jeppesen.

Født i 1975.

Fuldmægtig i Danmarks Statistik.

Ansæt i kontoret Priser og Forbrug siden 2003.

Cand.scient.adm. fra Roskilde Universitetscenter.

© Danmarks Statistik 2005

Du er velkommen til at citere fra denne publikation.

Angiv dog kilde i overensstemmelse med god skik.

Det er tilladt at kopiere publikationen til privat brug.

Enhver anden form for hel eller delvis gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne publikation er forbudt uden skriftligt samtykke fra Danmarks Statistik. Kontakt os gerne, hvis du er i tvivl.

Når en institution har indgået en kopieringsaftale med COPY-DAN, har den ret til – inden for aftalens rammer – at kopiere fra publikationen.

Forord

Der tales meget om, hvilken betydning befolkningens uddannelsesniveau har for *samfundsøkonomien* – for vores konkurrenceevne og fremtidige velstand. Danmark skal være et vidensamfund, og at højne befolkningens uddannelsesniveau er et af midlerne til at nå det mål.

Denne temapublikation ser nærmere på uddannelsesniveaets betydning for *privatøkonomien*. På sammenhængen mellem uddannelse, indkomst og forbrug.

Hvilken betydning har uddannelse for privatøkonomien – og i bredere forstand ens levevilkår økonomisk set? Har uddannelse overhovedet en betydning i et velfærdssamfund som det danske, hvor forskellen mellem rig og fattig er lille sammenlignet med andre lande? Og hvilken betydning?

Afsættet er forbrugsundersøgelsens mangfoldige datamateriale, som anvendes til at belyse uddannelsens betydning for privatøkonomiske forhold. Der er tale om en *tværsnitsanalyse* med udgangspunkt i situationen i 2002. Det vil sige, at analyserne ikke tager højde for forhold, som ændrer sig for den enkelte husstand fra år til år – som fx, at en studerende bliver færdiguddannet og får et arbejde med en højere indkomst og dermed et andet forbrugsmønster. Analysen ser alene på uddannelsens betydning for husstande i 2002.

Statistikken, der præsenteres i denne publikation, er ikke udtømmende. Der er rige muligheder for at få udarbejdet yderligere statistikker og analyser. *Privatøkonomi og uddannelse* er udarbejdet i kontoret for Priser og Forbrug af fuldmægtig Martin Jeppesen, som man er velkommen til at henvende sig til på tlf. 39 17 34 11 eller mje@dst.dk.

Danmarks Statistik, oktober 2005

Jan Plovsing / Carsten Boldsen Hansen

Indhold

Sammenfatning	5
1. Husstandenes uddannelse	7
1.1 Højeste fuldførte uddannelse	7
1.2 Igangværende uddannelse	8
1.3 Antal personer, alder og uddannelse	9
1.4 Hovedperson og uddannelse	11
1.5 Køn, indkomst og uddannelse	12
2. Husstandenes overordnede økonomi	17
2.1 Alle husstande	17
2.2 Grundlag for sammenligningen	19
2.3 Enlige uden børn	20
2.4 To voksne med højst to børn	22
2.5 Sammenhæng mellem uddannelse, indkomst og forbrug	25
3. Uddannelse og forbrug	26
3.1 Det overordnede forbrug	26
3.2 Fødevarer	30
3.3 Alkohol og tobak	34
3.4 Bolig	37
3.5 Rådighed over transportmidler	43
3.6 Kultur	45
3.7 Rejser	50
3.8 Afrunding	51
4. Metode og begreber	53

Sammenfatning

Emnet for denne publikation kan sammenfattes i følgende spørgsmål: Hvilken betydning har hovedindkomstmodtagerens højeste fuldførte uddannelse for husstandens privatøkonomi?

Den der tjener mest i husstanden er ofte personen med den højeste uddannelse ...

Første kapitel konstaterer bl.a., at personen med den højeste uddannelse ikke altid er den person, som tjener mest i husstanden. Men andelen af husstande, hvor det er én og samme person, stiger med uddannelsesniveauet.

... og i to ud af tre tilfælde er det en mand

I under en tredjedel af husstandene med mindst to voksne, tjener kvinden mere end manden. Og kvinden har kun den højeste uddannelse i husstanden i lidt under en fjerdedel af husstandene.

Tydelig sammenhæng mellem uddannelse, indkomst og forbrug

Andet kapitel konstaterer bl.a., at der er en tydelig sammenhæng mellem uddannelse, indkomst og forbrug. Højere uddannelse medfører større indkomst og højere forbrug, samtidig med at forbruget udgør en relativt mindre del af indkomsten. Eksempelvis bruger enlige uden børn med lang videregående uddannelse i gennemsnit 17.000 kr. om måneden på forbrug, mens enlige med grundskole som højeste uddannelse bruger 11.000 kr.

Sammenhængen kan forstås på to måder:

Der argumenteres for, at sammenhængen mellem uddannelse og forbrug kan deles op i en direkte og en indirekte sammenhæng. I den direkte sammenhæng har uddannelsesniveaet betydning for husstandens præferencer som forbruger – som fx, om husstanden vælger en charterrejse frem for selv at skulle stykke en rejse sammen. I den indirekte sammenhæng har uddannelsesniveaet betydning for indkomsten og derigennem forbrugsråderummet.

Forbrug primært bestemt af præferencer

Tredje kapitel dykker ned i en række specifikke forbrugsarter for at undersøge, om der kan findes sammenhænge mellem uddannelse og forbrug. Her kan det bl.a. konstateres:

- At husstande med gymnasial og lang videregående uddannelse foretrækker oksekød.
- At svinekød er populært blandt husstande med grundskole og kort videregående uddannelse.
- At pasta er populært i husstande med gymnasial uddannelse.
- At højtuddannede bruger flere penge på vin end på øl.
- At tobaksforbruget er markant lavere for to voksne med højest to børn med videregående uddannelser end for to voksne med højest to børn med kortere uddannelser.

Alle eksempler på forbrug, som må siges primært at være bestemt af præferencer.

Forbrug primært bestemt af forbrugsråderum

Af eksempler på forbrug, der primært må siges at være bestemt af forbrugsråderummet og dermed indkomsten, kan nævnes boligforbruget. Over dobbelt så mange husstande med to voksne med højest to børn er

boligejere som husstande med enlige. Og især blandt husstande med to voksne med højst to børn med længere uddannelser er der en høj andel boligejere. Der er også en tydelig sammenhæng mellem uddannelsesniveauet og boligforbruget, således at højere uddannelse hænger sammen med større boligudgift, mens boligudgiftens andel af det samlede forbrug falder. Desuden er der en klar sammenhæng mellem uddannelse og rådighed over sommerhus.

*Uddannelse er én
betydende faktor
blandt flere*

Generelt set har uddannelse en betydning for forbruget på mange områder. Men ikke nødvendigvis som den eneste eller den afgørende årsag. Andre faktorer som indkomst, alder og beskæftigelse mv. spiller også en stor rolle.

1. Husstandenes uddannelse

Formålet med dette kapitel er at tegne et billede af, hvad det er for en type husstande, der er placeret i de forskellige uddannelsesgrupper. En baggrundsviden der vil vise sig nyttig, i forbindelse med de efterfølgende kapitler om husstandenes økonomi.

Husstandens uddannelsesniveau – begrebsforenkling

Da en husstand ofte består af flere personer med hver deres uddannelsesniveau, rubriceres husstanden i denne analyse konsekvent efter hovedindkomstmotagerens uddannelsesniveau. Hovedindkomstmotageren er den person i husstanden, som har den største samlede personindkomst.

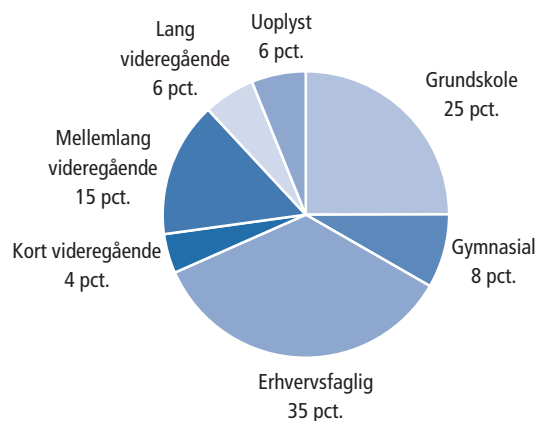
Medmindre andet er nævnt, er der tale om hovedindkomstmotagerens højeste fuldførte uddannelse. Når der fremover står »... efter uddannelse«, menes der således »... efter hovedindkomstmotagerens højeste fuldførte uddannelse«.

1.1 Højeste fuldførte uddannelse

Over en tredjedel af husstandene havde en erhvervsfaglig uddannelse

I 2002 var der 628.000 husstande med grundskole som højeste uddannelse. Det svarer til 25 pct. af alle husstande i Danmark. Gruppen af husstande med en grundskoleuddannelse var den næststørste. Den største gruppe var husstande med en erhvervsfaglig uddannelse. Erhvervsfaglige uddannelser er eksempelvis uddannelse til murer, tømrer og elektriker.

Figur 1.1 Andel husstande efter uddannelse. 2002

Tager man de videregående uddannelser under ét, havde 25 pct. af husstandene en videregående uddannelse, heraf 6 pct. en lang videregående uddannelse. En lang videregående uddannelse omfatter både

master-, kandidat- og ph.d.-uddannelser, har en længde på 4-8 år, og er eksempelvis uddannelse til læge, jurist og teolog. Mellemlange videregående uddannelser har en længde på 2-4 år og er eksempelvis uddannelse til sygeplejerske, folkeskolelærer og diplomingeniør. Korte videregående uddannelser har en længde op til 2 år og er eksempelvis uddannelse til ejendomsmægler, datamatiker og politibetjent.

8 pct. af husstandene har en gymnasial uddannelse som den højeste uddannelse. Gymnasial uddannelse omfatter både de almengymnasiale uddannelser og de erhvervs-gymnasiale uddannelser. For 6 pct. af husstandene er uddannelsesniveaet uoplyst, enten fordi hovedindkomstmodtageren ikke havde afsluttet en uddannelse endnu, eller fordi oplysningen ikke var registreret.

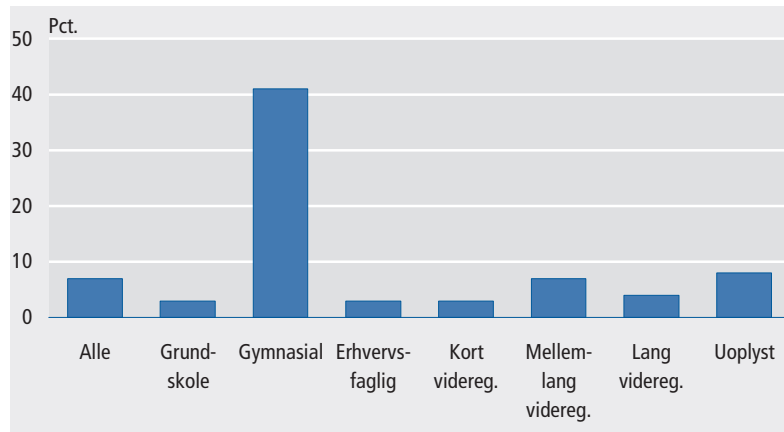
1.2 Igangværende uddannelse

I en del af husstandene er hovedindkomstmodtageren i gang med en uddannelse. Det er i de fleste tilfælde en uddannelse på et højere niveau, men det kan også være en uddannelse på samme eller et lavere niveau som personens allerede fuldførte uddannelse.

Især husstande med gymnasial uddannelse er i gang med en uddannelse ...

At hovedindkomstmodtageren er i gang med en uddannelse, gør sig især gældende for husstande med en gymnasial uddannelse. Her er 41 pct. i gang med en uddannelse. Det er ikke så overraskende, da en gymnasial uddannelse er en forudsætning for en videregående uddannelse og normalt ikke i sig selv kvalificerer til erhvervsarbejde. Omvendt er 59 pct. af denne uddannelsesgruppe ikke i gang med en uddannelse, hvilket for nogens vedkommende kan forklares med de såkaldte »sabbatår«.

Figur 1.2 **Andel husstande, hvor hovedindkomstmodtageren er i gang med en uddannelse, efter højeste fuldførte uddannelse. 2002**

... og i mindre grad husstande med mellemlang videregående uddannelse

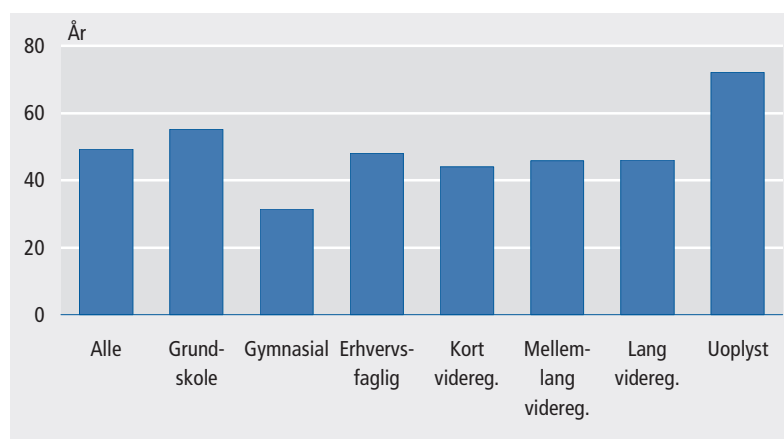
Blandt husstande med mellemlang videregående uddannelse som højeste fuldførte uddannelse er 7 pct. i gang med en uddannelse. Her er en stor del af forklaringen, at en lang videregående uddannelse forudsætter en bacheloruddannelse, som her er rubriceret som mellemlang uddannelse. For de øvrige husstande er andelen af hovedindkomstmodtagere, som er i gang med en uddannelse, mellem 3 og 4 pct. (gruppen uoplyst undtaget).

At der ikke er en større andel i gang med en uddannelse i husstande med grundskole, kan måske overraske. Her skal man huske på, at der er tale om, at hovedindkomstmodtageren i husstanden ikke er i gang med en uddannelse. Tallene siger ikke noget om, hvorvidt andre medlemmer af husstanden, som fx børn og unge, er i gang med en uddannelse.

1.3 Antal personer, alder og uddannelse

Husstande, med en gymnasial uddannelse, har også en markant lavere gennemsnitsalder (31 år) end de øvrige husstande.

Figur 1.3 Hovedindkomstmodtagerens alder efter uddannelse. 2002

Der er ikke den store bevægelse mellem grupperne, de gymnasialt uddannede undtaget

Sammenholdt med den store andel af denne gruppe, som er i gang med en uddannelse, tegner der sig et billede af en mindre stabil gruppe, hvor en stor del af husstandene er på vej over i andre uddannelsesgrupper. Modsat er kendetegnet ved de øvrige grupper, at flertallet af husstandene ser ud til at forblive i den givne uddannelsesgruppe.

Den høje gennemsnitsalder i gruppen uoplyst hænger sammen med, at der for den ældste del af befolkningen ikke er blevet indsamlet systematiske oplysninger om uddannelsesniveau.

Jo højere uddannelse, des flere medlemmer i husstanden ...

Husstandens størrelse vokser med uddannelsesniveaut. Husstande med en lang videregående uddannelse, består i gennemsnit af 2,5 personer, mens husstande med grundskole i gennemsnit består af 1,8 personer.

... og des flere børn

Antallet af børn i husstanden vokser også med uddannelsesniveaue, i højere grad end antallet af voksne. Husstande med en lang videregående uddannelse består i gennemsnit af 0,7 børn og 1,8 voksne, hvoraf børnene udgjorde 26 pct. af husstandens personer. Husstande med grundskole består i gennemsnit af 0,4 børn og 1,5 voksne, og her udgør børnene kun 19 pct. af husstanden. Aldersfordelingen spiller her en væsentlig rolle, idet hovedindkomstmodtageren i en noget større andel af husstandene med videregående uddannelse er mellem 25-59 år (over 80 pct.) – dvs. i en aldersgruppe, som typisk har hjemmeboende børn. Blandt husstande med erhvervsfaglig uddannelse er hovedindkomstmodtageren i 70 pct. af tilfældene mellem 25-59 år, blandt de gymnasialt uddannede er det 57 pct., og for husstande med grundskole er andelen kun 48 pct.

Tabel 1.1 Husstandens sammensætning efter uddannelse. 2002

	Alle								
	Uddannelse								Uoplyst
	Grundskole	Gymnasial	Erhvervsfaglig	Videregående			Lang		
Kort				Mellem-lang	Lang				
	antal								
Personer i husstanden	2,1	1,8	1,8	2,2	2,2	2,3	2,5	1,4	
Voksne	1,6	1,5	1,4	1,7	1,7	1,7	1,8	1,3	
Børn	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,7	0,1	
	pct. af personer i husstanden								
Andel voksne	78	81	78	77	76	73	74	95	
Andel børn	22	19	22	23	24	27	26	5	

Anm.: Børn er defineret som personer under 18 år.

Ser man nærmere på uddannelsesniveaue for alle personer i en gennemsnitshusstand (altså ikke kun hovedindkomstmodtageren), har 27 pct. af husstandens personer en erhvervsfaglig uddannelse (svarer til 0,6 person). 25 pct. har grundskole (0,5 person) og kun 4 pct. en lang videregående uddannelse (0,1 person), som højeste fuldførte uddannelse.

Tabel 1.2 **Uddannelsesniveaet for samtlige personer i husstanden, fordelt efter hovedindkomstmottagerens uddannelsesniveau. 2002**

	Uddannelse							
	Alle		Uddannelse					Uoplyst
	Grundskole	Gymnasial	Erhvervsfaglig	Videregående				
			Kort	Mellemlang	Lang			
	andel af husstandens personer (pct.)							
Grundskole	25	72	9	13	11	11	10	11
Gymnasial	7	1	62	3	4	3	7	1
Erhvervsfaglig	27	8	5	59	10	8	4	6
Kort videreg.	3	1	1	1	48	1	1	0
Mellemlang videreg.	12	1	4	3	4	54	8	0
Lang videreg.	4	1	1	0	1	2	50	1
Uoplyst	22	17	19	20	22	22	21	82

Jo højere uddannelse, des færre personer med samme uddannelsesniveau

Fordelt på de forskellige uddannelsesgrupper er der to ting i tabel 1.2, som springer i øjnene: For det første er hovedindkomstmottagerens uddannelse den dominerende i hver gruppe. For det andet falder andelen af husstandens personer med samme uddannelsesniveau, som hovedindkomstmottageren selv, jo højere uddannelsesniveaet er.

Således har 72 pct. af husstandens personer en grundskoleuddannelse i husstande, hvor hovedindkomstmottageren har grundskole som højeste fuldførte uddannelse. Det svarer til 1,3 ud af husstandens i alt 1,8 personer. Modsat har kun 50 pct. af husstandens personer en lang videregående uddannelse i husstande, hvor hovedindkomstmottageren har en lang videregående uddannelse som højeste fuldførte uddannelse. Det svarer til 1,2 personer af husstandens 2,5 personer.

En åbenlys forklaring på denne tendens er, at uddannelse tager tid, hvorfor sandsynligheden for, at børn og unge har samme uddannelsesniveau som deres forældre, falder med uddannelsesniveaet.

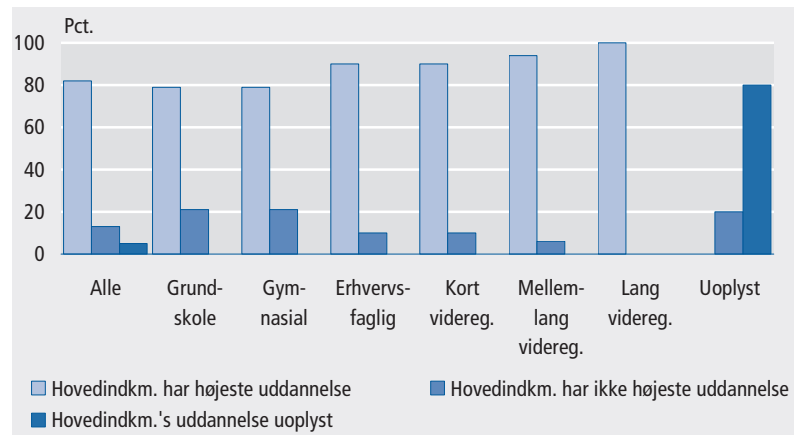
En medvirkende forklaring er, at andelen af børn i husstanden stiger med uddannelsesniveaet. I gruppen grundskole er der 0,4 børn ud af 1,8 personer, hvilket svarer til 19 pct. børn, jf. tabel 1.1. I gruppen lang videregående uddannelse er der 0,7 børn ud af 2,5 personer, hvilket svarer til 26 pct. børn.

1.4 Hovedperson og uddannelse

Den, der tjener mest, er ikke altid personen med den højeste uddannelse ...

Det er ikke altid personen med den højeste uddannelse, som også tjener mest i husstanden. I 13 pct. af husstandene er hovedindkomstmottageren ikke personen med den højeste fuldførte uddannelse. Omvendt har hovedindkomstmottageren i hele 82 pct. af husstandene samtidig den højeste fuldførte uddannelse – eller i hvert fald en uddannelse på samme niveau som andre af husstandens medlemmer. I 5 pct. af husstandene er hovedindkomstmottagerens uddannelse uoplyst.

Figur 1.4 **Andel husstande, hvor hovedindkomstmotageren har den højeste fuldførte uddannelse i husstanden, efter uddannelse. 2002**

... men sandsynligheden stiger med uddannelsesniveauet

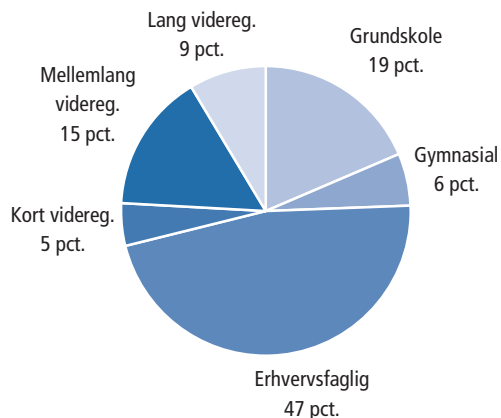
Jo højere uddannelse en person har, jo større er sandsynligheden for, at personen er husstandens hovedindkomstmotager. I husstande, hvor hovedindkomstmotageren har en lang videregående uddannelse, tjener personen med den højeste fuldførte uddannelse også mest i samtlige husstande. I husstande, hvor hovedindkomstmotageren har grundskole som den højeste fuldførte uddannelse, er det i 21 pct. af husstandene en anden person end hovedindkomstmotageren, der har den højeste fuldførte uddannelse i husstanden. Omvendt er det i 79 pct. af husstandene med grundskoleuddannelse den samme person, som tjener mest og har grundskole som højeste fuldførte uddannelse.

Det skal i denne sammenhæng bemærkes, at det at være husstandens hovedindkomstmotager (at tjene mest i husstanden) ikke er det samme som at tjene meget. Figuren siger noget om, hvorvidt der er en sammenhæng mellem uddannelse og indkomst blandt husstandens medlemmer, ikke om højere uddannelse medfører en højere indkomst generelt set. Dette aspekt bliver behandlet i kapitel 2.

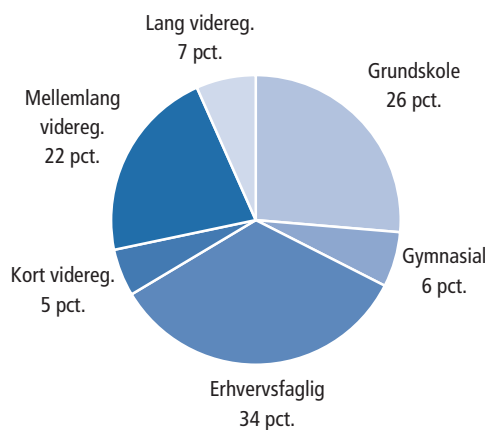
1.5 Køn, indkomst og uddannelse

Et andet interessant aspekt af husstandenes sammensætning, er andelen af husstande med kvindelig hovedindkomstmotager. Denne andel er opgjort for husstande med mindst to voksne, således at forskelle mellem antallet af kvindelige og mandlige eneforsørgere ikke forstyrrer billedet.

Figur 1.5 **Andel husstande med mindst to voksne med en mand som hovedindkomstmottager, efter uddannelse. 2002**

Figur 1.6 **Andel husstande med mindst to voksne med en kvinde som hovedindkomstmottager, efter uddannelse. 2002**

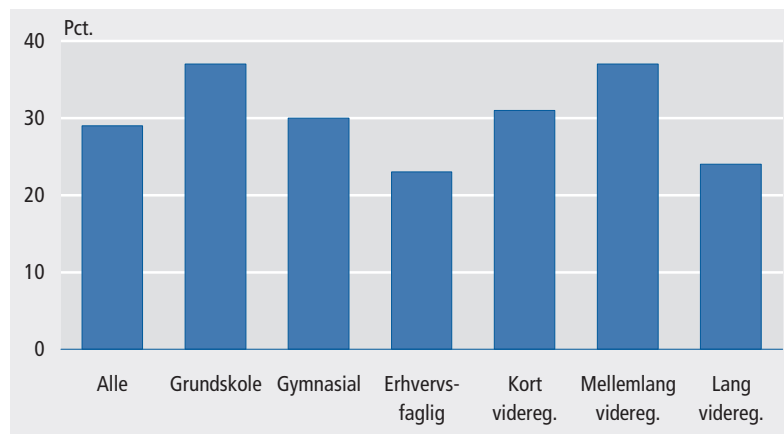
Forskel i andel af kvindelige og mandlige hovedindkomstmottagere med forskellige uddannelser

Både i husstande, hvor hovedindkomstmottageren er en mand og en kvinde, er den største andel erhvervsfagligt uddannet – for mændene i højere grad end for kvinderne (hhv. 47 og 34 pct.). Kvinderne har til gengæld en større andel med grundskole og mellemlang videregående uddannelse end mændene. For de lange videregående uddannelser er der en større andel med en mand end en kvinde som hovedindkomstmottagere.

I under hver tredje husstand med mindst to voksne tjener kvinden mest

For alle husstande med mindst to voksne er andelen med en kvinde som hovedindkomstmottager 29 pct. Andelen svinger mellem 23 pct. for husstande, hvor hovedindkomstmottageren har en erhvervsfaglig uddannelse, til 37 pct. i husstande, hvor hovedindkomstmottageren har grundskole eller en mellemlang uddannelse. Der ses bort fra husstande med uoplyst uddannelsesniveau, da datagrundlaget for denne gruppe er for spinkelt.

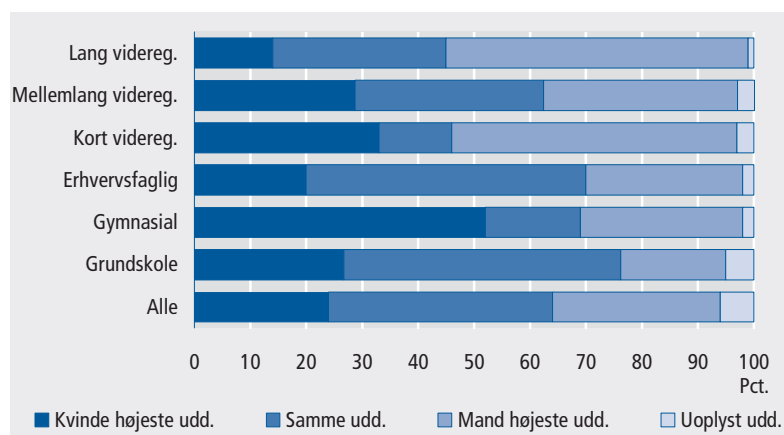
Figur 1.7 **Andel husstande med mindst to voksne med en kvinde som hovedindkomstmottager, efter uddannelse. 2002**

En kvinde har den højeste uddannelse i 24 pct. af husstandene

Figur 1.8 viser andelen af husstande med mindst to voksne, hvor en kvinde eller en mand har den højeste uddannelse, eller hvor de har samme uddannelsesniveau. En kvinde har den højeste uddannelse i 24 pct. af husstandene med mindst to voksne. I 30 pct. af husstandene har en mand den højeste uddannelse, mens mand og kvinde har samme uddannelsesniveau i 40 pct. af husstandene. I 6 pct. af husstandene mangler der oplysninger om uddannelse for en eller flere af husstandens medlemmer.

Figur 1.8 **Andel husstande med mindst to voksne med hhv. mand, kvinde eller begge med højeste fuldførte uddannelse, efter uddannelse. 2002**

Også i husstande med grundskole som højeste uddannelse kan der være en person med højere uddannelse end den anden

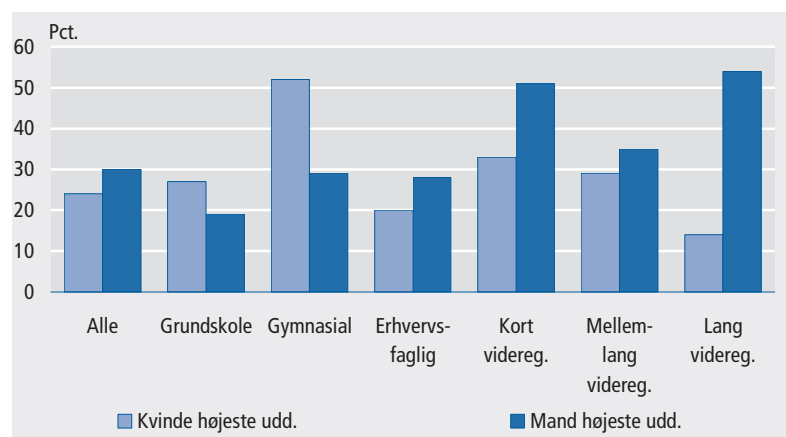
I 27 pct. af husstandene, hvor hovedindkomstmotageren har grundskole som højeste uddannelse, har en kvinde den højeste uddannelse, mens det i 19 pct. af husstandene er en mand. At der i denne gruppe kan optræde husstande, hvor enten kvinden eller manden har den højeste uddannelse, når grundskole samtidig er den laveste mulige uddannelse, kan virke underligt. Forklaringen er, at personen med den højeste uddannelse ikke altid er den samme som hovedindkomstmotageren. Derfor kan der i denne gruppe optræde husstande, hvor hovedindkomstmotageren fx er en mand med grundskole som højeste uddannelse, mens kvinden har gymnasial uddannelse, og derfor har den højeste uddannelse i husstanden – og omvendt.

Flere kvinder deler husstand med en højere uddannet mand blandt de erhvervsfaglige og videregående uddannelser

For husstande, hvor hovedindkomstmotageren har en erhvervsfaglig eller en videregående uddannelse, gælder, at andelen med mænd med højeste fuldførte uddannelse er højere end andelen med kvinder med højeste fuldførte uddannelse i samme gruppe (se figur 1.9). Der er altså en tendens til, at flere kvinder deler husstand med en mand med højere uddannelse end dem selv, end omvendt for disse uddannelsesgrupper. Denne tendens er tydeligst blandt de korte og lange videregående uddannelser.

For de øvrige to grupper (grundskole og gymnasial uddannelse) gør det modsatte sig gældende – altså at andelen af husstande, hvor en kvinde har den højeste uddannelse, er højere end andelen, hvor en mand har den højeste uddannelse.

Figur 1.9 Andel husstande med mindst to voksne med hhv. en mand eller en kvinde med højeste fuldførte uddannelse, efter uddannelse. 2002

Andel med kvindelig hovedindkomstmotager og kvinde med højeste uddannelse er omtrent ens for alle ...

Ser man på sammenhængen mellem hovedindkomstmotagerens køn og kønnet på personen med den højeste fuldførte uddannelse, viser der sig et blandet billede. For en gennemsnitshusstand er der nogenlunde overensstemmelse mellem andelen af kvindelige hovedindkomstmotagere (29 pct.), og andelen af husstande med en kvinde med den højeste fuldførte uddannelse (24 pct.).

... men skæv for husstande med lang videregående og erhvervsfaglig uddannelse ...

Derimod er balancen i husstande med lang videregående uddannelse skæv. Denne gruppe har den næstlaveste andel af husstande med kvindelig hovedindkomstmotager (24 pct.), og samtidig er det kun i 14 pct. af husstandene en kvinde, der har den højeste uddannelse i husstanden. I husstande med erhvervsfaglige uddannelser findes den laveste andel af kvindelige hovedindkomstmotagere (23 pct.), og samtidig den næstlaveste andel med en kvinde med den højeste uddannelse i husstanden (20 pct.). Der er således en tendens til, at uddannelsesgrupper med en mindre andel af kvindelige hovedindkomstmotagere end gennemsnittet har en endnu mindre andel kvinder med det højeste uddannelsesniveau i husstanden.

... og tvetydig for de øvrige uddannelser

For husstande med en andel af kvindelige hovedindkomstmotagere over gennemsnittet, er billedet mere uklart. På den ene side er andelen af husstande med kvindelige hovedindkomstmotagere den højeste i husstande med grundskole og mellemlang videregående uddannelse (37 pct.), mens andelen med en kvinde med den højeste uddannelse kun er lidt over gennemsnittet (hhv. 27 og 29 pct.). På den anden side er andelen af husstande med kvindelig hovedindkomstmotager kun lidt over gennemsnittet hos de gymnasiale uddannelse (30 pct.), mens andelen med en kvinde med den højeste uddannelse er helt oppe på 52 pct., hvilket er langt over gennemsnittet.

2. Husstandenes overordnede økonomi

Formålet med dette kapitel er at beskrive husstandenes overordnede økonomi fordelt efter hovedindkomstmodtagerens højeste fuldførte uddannelse.

2.1 Alle husstande

Sammenhængen mellem forskellige typer af indkomster, skatter, renteudgifter, opsparing og forbrug ses i tabel 2.1. Gruppen med uoplyst uddannelse udelades i det følgende, da den netop ikke siger noget om sammenhængen mellem uddannelse og husstandens økonomi. Værdierne fra husstande, hvor hovedindkomstmodtageren har uoplyst uddannelsesniveau, indgår dog stadig i beregningen af gennemsnittet for alle.

Tabel 2.1 Husstandenes overordnede privatøkonomi efter uddannelse. 2002

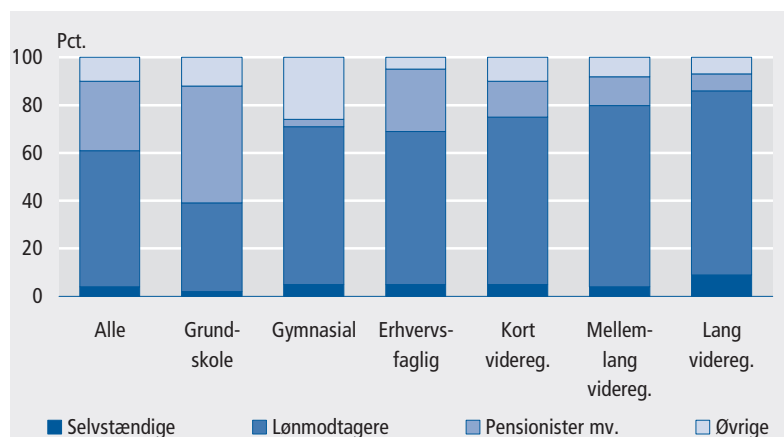
	Alle		Uddannelse				
	Grundskole	Gymnasial	Erhvervsfaglig	Videregående			Lang
				Kort	Mellemlang		
	antal						
Antal personer i husstanden	2,1	1,8	1,8	2,2	2,2	2,3	2,5
	kr. pr. husstand						
Løn mv.	285 225	151 624	290 907	309 417	337 719	403 974	566 834
+ Virksomhedsoverskud mv.	19 710	9 686	16 056	19 397	31 783	16 976	87 383
+ Formueindkomster	29 809	22 481	19 105	33 394	30 379	34 434	47 919
+ Overførsler fra private	26 989	20 464	10 171	28 915	24 252	34 878	41 679
+ Overførsler fra det offentlige	74 315	106 433	43 054	70 387	63 805	51 306	43 967
+ Andre indkomster og afstemning	- 768	1 986	6 950	-4 582	-8 438	3 490	1 128
+ Kapitaloverførsler til husstanden	5 480	4 212	1 905	6 860	6 591	4 159	15 297
= Samlet indkomst	440 761	316 886	388 147	463 788	486 090	549 217	804 207
÷ Indkomstskatter mv.	138 720	90 053	124 154	143 775	157 096	178 045	294 929
÷ Private renteudgifter mv.	27 515	17 542	24 846	31 116	31 066	33 257	53 173
= Disponibel indkomst	274 527	209 292	239 147	288 897	297 928	337 916	456 106
+ Nettoudb. fra kapitalpensioner	1 454	1 703	0	1 619	0	261	6 997
= Beløb til rådighed	275 980	210 994	239 147	290 517	297 928	338 177	463 103
÷ Bøder	258	183	357	301	295	237	365
÷ Gaver, velgørenhed	2 692	2 510	1 719	2 829	1 971	2 235	3 605
÷ Kontingent til foreninger	4 486	3 052	3 497	5 061	5 272	5 889	7 557
÷ Nettoopsparing	34 939	18 061	16 466	35 646	25 328	62 063	102 269
= Forbrug	233 607	187 188	217 107	246 680	265 061	267 753	349 307
	pct.						
Forbrugets andel af saml. indkomst	53	59	56	53	55	49	43

Højere uddannelse hænger sammen med højere indkomst og forbrug

Tabellen viser en klar tendens til, at indkomst og forbrug stiger med uddannelsesniveaet. Husstande i gruppen grundskole har en samlet indkomst på 317.000 kr. og et forbrug på 187.000 kr. Husstande i gruppen lang videregående uddannelse har en samlet indkomst på 804.000 kr. og et forbrug på 349.000 kr. Forskelle i husstandens sammensætning med hensyn til antal voksne og antal børn spiller her en rolle, men kan langt fra forklare hele forskellen mellem grupperne. Mere om det i de efterfølgende afsnit.

For husstande med grundskole skal det bemærkes, at det høje niveau af overførsler fra det offentlige på 106.000 kr., især skyldes, at en stor andel af disse husstande er pensionister (49 pct.). Andelen af selvstændige er størst i gruppen lang videregående uddannelse, hvilket også afspejler sig i at denne gruppe har det største virksomhedsoverskud (87.000 kr.).

Figur 2.1 **Hovedindkomstmodtagerens socioøkonomiske status efter uddannelse. 2002**

Anm.: Pensionister indbefatter folkepensionister, førtidspensionister, efterlønsmodtagere mv. Øvrige indbefatter uddannelsessøgende, arbejdsløse, kontanthjælpsmodtagere mv.

Andelen af øvrige er størst for husstande med gymnasial uddannelse (26 pct.), hvilket hænger sammen med den store andel med igangværende uddannelse (41 pct.), jf. afsnit 1.2. Gruppen øvrige indeholder nemlig også uddannelsessøgende.

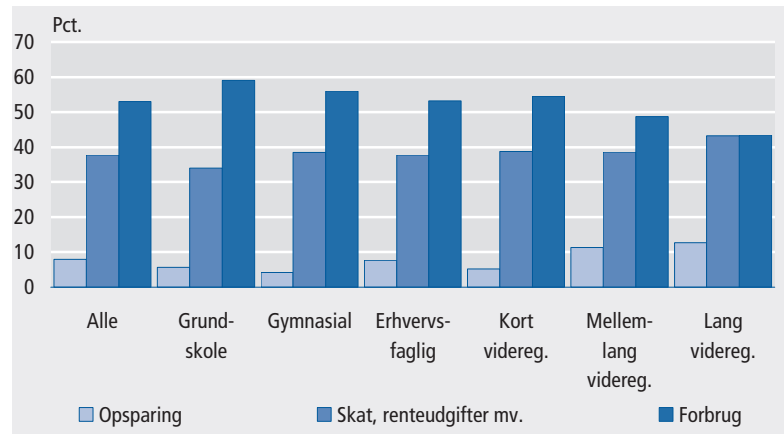
Forskel mellem socioøkonomisk status og uddannelsesstatus

Der kan være flere grunde til, at andelen i gruppen øvrig socioøkonomisk status (figur 2.1) er mindre end andelen med igangværende uddannelse (figur 1.2). Den igangværende uddannelse opgøres pr. 1. oktober i det pågældende år, mens den socioøkonomiske status er en status for hele året. Personer kan således være tilmeldt en uddannelse, og samtidig være placeret som lønmodtager, selvstændig eller pensionist i den socioøkonomiske opgørelse, alt afhængig af sammensætningen af personens indkomster.

Forbrugets andel af indkomsten falder med uddannelsen

En gennemsnitshusstand anvender 53 pct. af den samlede indkomst til forbrug, 38 pct. til at betale skat og renter mv. og sparer de sidste 8 pct. op. Ser man på indkomstens anvendelse for de forskellige uddannelsesgrupper, er der en klar tendens til, at en mindre andel af indkomsten anvendes til forbrug, jo højere uddannelsesniveaet er. Samtidig stiger opsparingsandelen, og der betales en større andel i skat og renter.

Figur 2.2 Indkomstens fordeling på forbrug, skatter, renteudgifter mv. og opsparing efter uddannelse. 2002

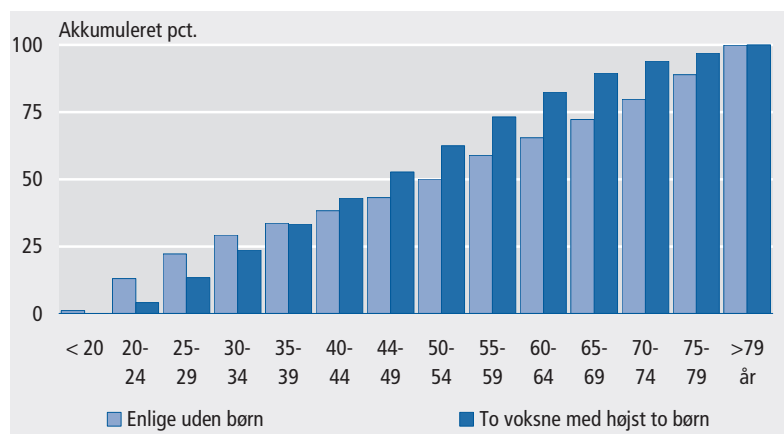
Set i sammenhæng med tabel 2.1 er den primære forklaring på den faldende forbrugsandel, at højtuddannede har en større indkomst, også taget husstandenes størrelse i betragtning. Og derfor har de også flere penge til overs til opsparing, når forbruget er betalt. Man kan sige, at forbrugsandelen falder med stigende indkomst.

2.2 Grundlag for sammenligningen

For bedre at kunne sammenligne husstandenes økonomi på tværs af uddannelsesniveauerne, er der i de følgende kapitler rensset for forskelle i husstandenes sammensætning med hensyn til antal voksne og antal børn. I det følgende afsnit undersøges de økonomiske forhold for enlige uden børn, og i det efterfølgende afsnit undersøges tilsvarende for to voksne med højst to børn.

Husstandenes sammensætning er blot ét af de aspekter, man kunne rense for. Et andet aspekt er alderssammensætningen, som også har betydning for husstandenes forbrugsmønstre. For de enlige er hovedindkomstmotageren i over en tredjedel af husstandene 60 år og derover, mens en anden tredjedel er under 40 år. For to voksne med højst to børn er en tredjedel af hovedindkomstmotagerne også under 40 år, men til gengæld er kun 18 pct. 60 år og derover.

Figur 2.3 Akkumuleret aldersfordeling for husstande med enlige uden børn og to voksne med højst to børn, efter hovedindkomstmodtagerens alder. 2002

Det er oplagt, at forbrugsmønstret er et andet i yngre husstande end i ældre husstande, og især må forskellen mellem yngre husstande med børn og ældre husstande uden børn formodes at være stor. En sådan aldersforskel forsvinder let i gennemsnitsbetragtninger, hvilket taler for at rense for alderssammensætningen. Over for denne betragtning står ønsket om at have et vist antal husstande med i analysen, så også analyser på et detaljeret niveau giver meningsfulde resultater. Det er derfor valgt ikke at korrigere for alderssammensætningen i den videre analyse. Men det er værd at have aldersspredningen in mente, når gennemsnitstallene analyseres nærmere i resten af analysen.

2.3 Enlige uden børn

Enlige med lang videregående uddannelse anvender over 17.000 kr. til forbrug om måneden

Enlige uden børn med lang videregående uddannelse anvender 209.000 kr. om året til forbrug – svarende til 44 pct. mere end hvad en gennemsnitlig enlig uden børn forbruger. De har en samlet indkomst på 441.000 kr. om året – svarende til 94 pct. mere end gennemsnittet. Og samtidig betaler de 176.000 kr. i skat – svarende til 152 pct. mere end gennemsnittet. Resten af indkomsten går til at betale renteudgifter, kontingenter mv. og til at spare op.

Også enlige med erhvervsfaglig og kort og mellemlang videregående uddannelse tjener mere, forbruger mere og betaler mere i skat end den gennemsnitlige enlige – men i knap så høj grad som enlige med lang videregående uddannelse.

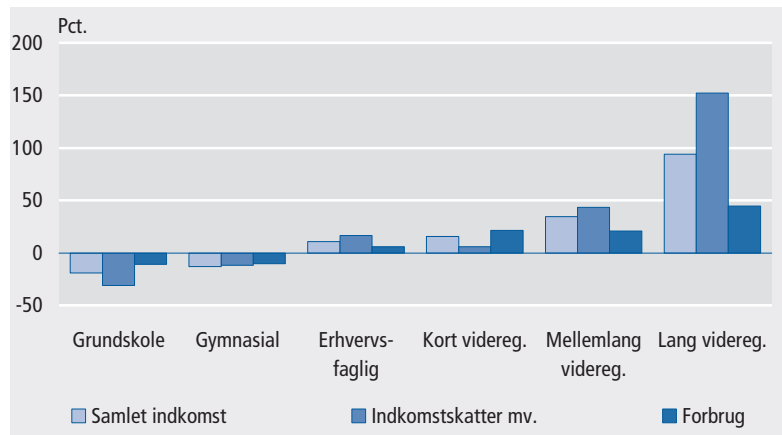
Tabel 2.2 Enlige uden børns overordnede privatøkonomi efter uddannelse. 2002

	Alle		Uddannelse				
	Grundskole	Gymnasial	Erhvervs- faglig	Videregående			
				Kort	Mellemlang	Lang	
	tusind husstande						
Antal husstande i Danmark	1 003	305	122	273	38	115	38
	år						
Hovedindkomstmodtagerens alder	52	61	27	51	43	46	43
	kr. pr. husstand						
Løn mv.	114 479	51 802	139 425	146 942	153 768	194 897	309 292
+ Virksomhedsoverskud mv.	5 189	4 802	698	5 515	8 786	13 513	5 822
+ Formueindkomster	16 240	15 539	5 597	17 890	16 852	18 567	37 161
+ Overførsler fra private	22 649	11 337	8 809	29 684	18 677	34 513	61 317
+ Overførsler fra det offentlige	68 542	96 671	35 153	58 778	61 567	40 300	22 153
+ Andre indkomster og afstemning	-1 776	3 149	6 995	-8 725	-5 210	1 612	-2 660
+ Kapitaloverførsler til husstanden	2 250	1 110	1 401	2 429	8 643	3 049	8 108
= Samlet indkomst	227 572	184 410	198 079	252 514	263 084	306 451	441 193
÷ Indkomstskatter mv.	69 967	48 482	61 691	81 566	74 158	100 281	176 393
÷ Private renteudgifter mv.	10 928	7 873	9 097	11 723	18 433	18 645	27 754
= Disponibel indkomst	146 677	128 055	127 291	159 224	170 493	187 526	237 046
+ Nettoudb. fra kapitalpensioner	1 301	1 126	0	3 504	0	0	0
= Beløb til rådighed	147 978	129 180	127 291	162 728	170 493	187 526	237 046
÷ Bøder	154	95	214	187	280	141	346
÷ Gaver, velgørenhed	1 690	1 193	839	1 559	332	1 133	1 685
÷ Kontingent til foreninger	1 984	1 294	1 525	2 552	2 720	3 439	3 765
÷ Nettoopsparing	- 595	-2 575	-5 546	4 856	-8 687	7 859	22 174
= Forbrug	144 745	129 173	130 260	153 574	175 848	174 954	209 075
	pct.						
Forbrugets andel af saml. indkomst	64	70	66	61	67	57	47

Enlige med grundskole anvender knap 11.000 kr. til forbrug om måneden

Omvendt forbruger enlige med grundskoleuddannelse – hvoraf omkring to tredjedele er pensionister – 11 pct. mindre en gennemsnittet, samtidig med at de faktisk forbruger mere end, hvad de har af indkomst, og derfor har en negativ opsparing på 3.000 kr. om året. Også enlige med gymnasial og kort videregående uddannelse har en negativ opsparing.

Figur 2.4 Forskel i samlet indkomst, indkomstskatter og forbrug for enlige uden børn i forhold til en gennemsnitshusstand, efter uddannelse. 2002

Sammenligner man grupperne med de længste og de korteste uddannelser er tendensen klar. De enlige med lang videregående uddannelse bruger 62 pct. mere til forbrug end de enlige med grundskole – nemlig 80.000 kr. mere om året. Og de har 139 pct. mere i samlet indkomst (257.000 kr.), hvoraf de betaler 264 pct. mere i skat. Den omfordelende effekt via indkomstskatterne mellem høj og lav indkomst slår her tydeligt igennem.

*Uddannelse
gør en forskel
for privatøkonomien
for enlige uden børn*

Stort set samme situation gør sig gældende for enlige med gymnasial uddannelse – og i mindre grad for de øvrige uddannelsestyper. Der er en markant forskel på den økonomiske situation i husstande med og uden en lang videregående uddannelse. Og en generel forskel mellem husstande med en erhvervsfaglig eller videregående uddannelse, og husstande med grundskole eller gymnasial uddannelse.

2.4 To voksne med højst to børn

For at have et tilstrækkeligt antal husstande med i analysen er kravet om samme antal børn blevet slækket lidt, således at husstande med to voksne og højst 2 børn er medtaget. Antallet af børn varierer fra 0,4 i husstande med grundskole til 0,7 i husstande med lang videregående uddannelse. Denne variation er trods alt så beskednen, at det er rimeligt at betragte husstandene som tilnærmelsesvist bestående af samme antal børn.

*To voksne med
højst to børn med
lang videregående
uddannelse forbruger
for mere end 32.000
kr. om måneden*

To voksne med højst to børn med lang videregående uddannelse har 878.000 kr. i samlet indkomst om året, hvoraf de anvender 389.000 kr. til forbrug. Det svarer til et månedligt forbrug på mere end 32.000 kr. Resten af indkomsten går til at betale skatter, renteudgifter, kontingenter mv. og til at spare op. I forhold til den gennemsnitlige husstand har to voksne med højst to børn med lang videregående uddannelse 53 pct.

mere i samlet indkomst, hvoraf de betaler 75 pct. mere i skat og anvender 35 pct. mere til forbrug end gennemsnittet.

Tabel 2.3 To voksne med højst to børns overordnede privatøkonomi efter uddannelse. 2002

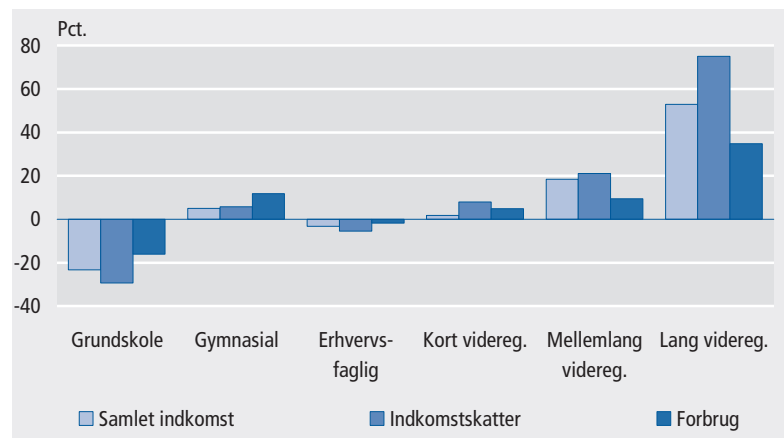
	Alle		Uddannelse				
	Grundskole	Gymnasial	Erhvervsfaglig	Videregående			
				Kort	Mellemlang	Lang	
	tusind husstande						
Antal husstande i Danmark	1 161	246	65	483	53	195	82
	antal						
Voksne	2	2	2	2	2	2	2
Børn	0,5	0,4	0,6	0,5	0,6	0,6	0,7
	år						
Hovedindkomstmotdagerens alder	49	53	35	48	45	47	47
	kr. pr. husstand						
Løn mv.	387 924	233 457	476 190	375 504	406 056	514 345	631 033
+ Virksomhedsoverskud mv.	29 298	18 805	27 698	28 501	46 525	21 619	88 190
+ Formueindkomster	40 027	33 123	29 596	41 356	39 501	44 509	45 907
+ Overførsler fra private	32 839	32 976	11 401	29 363	27 771	41 945	40 171
+ Overførsler fra det offentlige	77 974	118 144	48 044	75 544	70 189	49 213	51 066
+ Andre indkomster og afstemning	-2 461	-1 729	6 249	-5 376	-12 667	1 661	2 676
+ Kapitaloverførsler til husstanden	8 726	5 967	3 541	10 872	7 162	6 331	19 098
= Samlet indkomst	574 327	440 742	602 719	555 763	584 537	679 622	878 139
÷ Indkomstskatter mv.	184 297	130 447	194 943	174 230	198 904	223 131	322 593
÷ Private renteudgifter mv.	38 927	27 283	50 961	40 112	37 450	42 248	56 697
= Disponibel indkomst	351 103	283 013	356 814	341 422	348 182	414 243	498 850
+ Nettoudb. fra kapitalpensioner	1 987	2 721	0	987	0	514	12 815
= Beløb til rådighed	353 090	285 734	356 814	342 409	348 182	414 757	511 665
÷ Bøder	323	217	573	374	201	290	410
÷ Gaver, velgørenhed	3 908	4 438	3 792	3 885	3 163	3 205	4 834
÷ Kontingent til foreninger	6 028	4 745	6 350	5 948	6 347	7 293	8 233
÷ Nettoopsparing	54 016	33 889	23 509	48 458	35 448	87 912	108 794
= Forbrug	288 815	242 444	322 591	283 744	303 023	316 058	389 393
	pct.						
Forbrugets andel af saml. indkomst	50	55	54	51	52	47	44

To voksne med højst to børn med grundskole forbruger for mere end 20.000 kr. om måneden

To voksne med højst to børn med grundskole har 441.000 kr. i samlet indkomst om året, hvoraf de anvender 242.000 kr. til forbrug. Det svarer til et månedligt forbrug på 20.000 kr. I forhold til den gennemsnitlige husstand har to voksne med højst to børn med grundskole 23 pct. mindre i samlet indkomst, hvoraf de betaler 29 pct. mindre i skat end

gennemsnittet og anvender 16 pct. mindre til forbrug end gennemsnittet.

Figur 2.5 Forskel i samlet indkomst, indkomstkatter og forbrug for to voksne med højst to børn i forhold til en gennemsnitshusstand, efter uddannelse, 2002

Sammenligner man grupperne med længste og korteste uddannelse, er billedet forholdsvis entydigt. To voksne med lang videregående uddannelse bruger 61 pct. mere til forbrug end to voksne med grundskole – nemlig 147.000 kr. mere om året. Og de har 99 pct. mere i samlet indkomst (437.000 kr.), hvoraf de betaler 147 pct. mere i skat. Igen er den omfordelene effekt via indkomstkatten mellem rige og fattigere husstande tydelig.

Uddannelse gør også en forskel for privatøkonomien for to voksne med højst to børn – men tendensen er mindre tydelig

Modsat den økonomiske situation for enlige uden børn, er den økonomiske situation for de gymnasialt uddannede husstande med to voksne med højst to børn bedre end for gennemsnittet. Det omvendte er tilfældet for husstande med erhvervsfaglig uddannelse. Der kan være mange årsager til denne forskel, men her skal blot nævnes, at i husstande med to voksne med højst to børn er der to (eller flere) til at bidrage til husstandsindkomsten. Dette synes at resultere i en vis form for udligning husstandene imellem, hvorfor den tydelige sammenhæng mellem hovedindkomstmottagerens uddannelse og husstandens indkomst og forbrug i forhold til gennemsnittet, som sås for de enlige uden børn, kun kan genfindes i en mere blød udgave for to voksne med højst to børn.

Som vi så i afsnit 1.3, er det fx også kun 50 pct. af personerne i husstande, hvor hovedindkomstmottageren har en lang videregående uddannelse, som rent faktisk har en lang videregående uddannelse, og derfor bidrager med en tilsvarende indkomst. Den økonomiske kontrast mellem uddannelserne bliver altså mindre, når husstandene består af mere end én voksen. Men tendensen er stadig den samme, nemlig at hovedindkomstmottagerens uddannelse gør en forskel.

2.5 Sammenhæng mellem uddannelse, indkomst og forbrug

Generelt set er der en tydelig sammenhæng mellem uddannelse, indkomst og forbrug. Sammenhængen kan tænkes at virke på to måder:

Den indirekte sammenhæng Uddannelsesniveaet påvirker indkomsten, der påvirker forbrugsråderrummet. Uddannelsesniveaet påvirker altså forbruget *indirekte* gennem indkomsten, der skaber et råderum at forbruge af. Det drejer sig populært sagt om fx, »hvor meget har man råd til at sidde for«.

Den direkte sammenhæng Uddannelsesniveaet har en betydning for præferencer – dvs. den individuelle smag. Her påvirker uddannelsesniveaet *direkte* forbruget – at man fx foretrækker kartofler frem for pasta eller charterrejse frem for en skræddersyet rejse. Her spiller den økonomiske mulighed ingen rolle, for det er et valg mellem mere eller mindre ens goder, som for den enkelte alligevel har en forskellig betydning. Den betydning, man tillægger sådanne goder, er bl.a. bestemt af ens kulturelle og sociale baggrund – nogle steder omtalt som kulturel kapital – der bl.a. er knyttet til uddannelsesbaggrund.

Man kan selvfølgelig også tænke sig, at påvirkningen går den anden vej – altså at ens præferencer har betydning for hvilket uddannelsesniveau, man har. Denne publikation fokuserer dog kun på den ene side – uddannelsesniveaets betydning for de personlige præferencer i forbindelse med forbrugsvalg.

Næste kapitel kigger nærmere på forbrugsmønstre mellem de forskellige uddannelsesgrupper. I praksis er det svært at skelne de to former for sammenhænge mellem uddannelse og forbrug (den indirekte og den direkte), da de oftest begge spiller ind i det enkelte valg. Og i forbrugsundersøgelsens data er det helt umuligt at skelne, da der ikke i dataindsamlingen er registreret begrundelser for det enkelte forbrug.

3. Uddannelse og forbrug

Formålet med dette afsnit er at undersøge de forskellige husstandstypers forbrugsmønstre.

Først ses på det samlede forbrug opdelt i overordnede kategorier. Dernæst går mere detaljeret til værks. Der dykkes ned i udvalgte forbrugsarter, for at undersøge sammenhænge med uddannelsesniveaut. De udvalgte detaljerede forbrugsarter er langt fra dækkende for alle typer af forbrug. De er valgt frem for andre ud fra en formodning om, at uddannelse her kunne spille en særlig rolle for husstandenes præferencer.

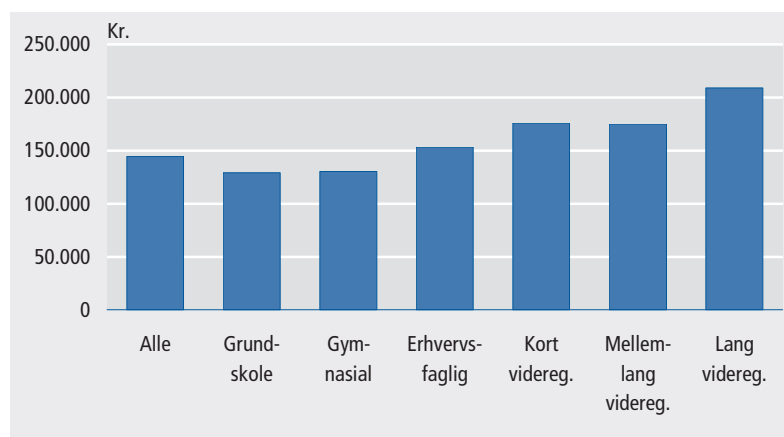
3.1 Det overordnede forbrug

3.1.1 Enlige uden børn

Enlige med lang videregående uddannelse forbruger mest samlet set ...

En gennemsnitlig enlig uden børn anvender 145.000 kr. om året til forbrug. Det svarer til 12.000 kr. om måneden. Det største forbrug har enlige uden børn med lang videregående uddannelse – 209.000 kr. om året (17.000 kr. om måneden). Det mindste forbrug har de enlige uden børn med grundskole – 129.000 kr. om året (11.000 kr. om måneden).

Figur 3.1 Årligt forbrug for enlige uden børn, efter uddannelse. 2002

... og de anvender flest penge på fødevarer, samtidig med at de bruger den mindste andel på samme

Forbruget af fødevarer, drikkevarer, tobak og beklædning er størst hos enlige uden børn med en lang videregående uddannelse (32.000 kr. om året) og mindst hos enlige med grundskole (26.000 kr.) Relativt set er det dog de enlige uden børn med lang videregående uddannelse, der anvender den mindste del af deres samlede forbrug til fødevarer, drikkevarer, tobak og beklædning (15 pct.), mens de gymnasialt uddannede anvender 22 pct.

Enlige med grundskole forbruger den største andel på bolig mv.

Forbruget af bolig, el og varme er ligeledes størst hos de enlige med lang videregående uddannelse (64.000 kr.), og mindst hos enlige med gymnasial uddannelse (37.000 kr.) Som beskrevet i afsnit 1.2, er der relativt mange under videreuddannelse blandt de gymnasialt uddannede, og det kan derfor være en del af forklaringen på de lave boligudgifter, hvis en del af dem fx bor på kollegium eller i ungdomsbolig. Relativt set er det enlige med grundskole, der anvender den største del af deres samlede forbrug på bolig, el og varme (40 pct.), mens enlige med gymnasial uddannelse anvender den mindste del (28 pct.).

Tabel 3.1 Forbruget for enlige uden børn, efter uddannelse. 2002

	Alle						
	Grundskole			Uddannelse			
	144 745	129 173	130 260	Erhvervsfaglig 153 574	Videregående		
Kort					Mellemlang	Lang	
	kr.						
Forbrug i alt	144 745	129 173	130 260	153 574	175 848	174 954	209 075
	pct. af forbrug i alt						
Fødevarer	10	11	9	10	7	9	8
Drikkevarer og tobak	5	6	5	6	5	4	4
Beklædning og fodtøj	4	4	8	4	3	4	4
Boligbenyttelse	27	29	21	27	22	24	22
Elektricitet, opvarmning	9	10	7	8	7	8	8
Boligudstyr, husholdningstjenester o.l.	5	5	5	6	3	5	7
Medicin og lægeudgifter	3	3	2	2	1	3	2
Køb af transportmidler	4	4	2	3	12	5	10
Anden transport og kommunikation	10	9	13	10	10	14	13
Fritidsudstyr, underholdning og rejser	11	9	13	12	15	12	9
Andre varer og tjenester	12	10	15	13	14	12	14

Enlige med grundskole anvender færrest penge på transport og kommunikation ...

Forbruget af transportmidler, transportydelser og kommunikation er også størst for de enlige med lang videregående uddannelse (48.000 kr.), og mindst for enlige med grundskole (16.000 kr.). Relativt set anvender enlige med kort videregående uddannelse den største del af det samlede forbrug til transportmidler, transportydelser og kommunikation (22 pct.), mens enlige med erhvervsfaglig uddannelse anvender den mindste andel (12 pct.).

... og færrest penge på fritidsudstyr mv.

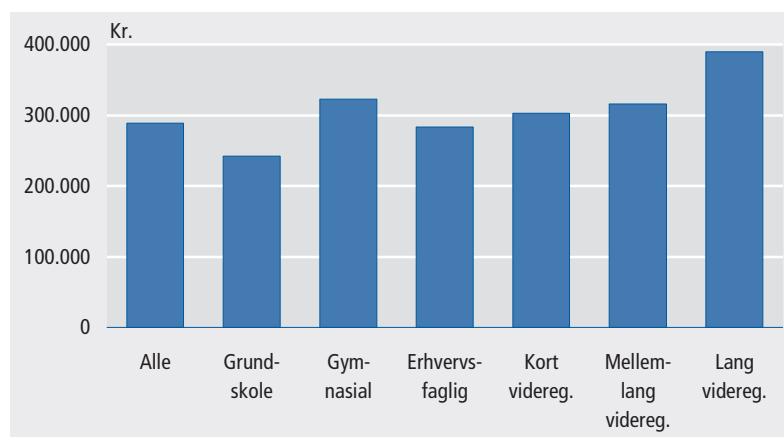
Forbruget på fritidsudstyr, underholdning og rejser er størst for enlige med kort videregående uddannelse – både absolut (26.000 kr.) og relativt (15 pct.), og mindst for enlige med grundskole – igen både absolut (12.000 kr.) og relativt (9 pct.).

3.1.2 To voksne med højst to børn

En gennemsnitlig husstand med to voksne med højst to børn bruger 289.000 kr. om året til forbrug. Det svarer til 24.000 kr. om måneden. Det største forbrug har to voksne med lang videregående uddannelse – 389.000 kr. om året (32.000 kr. om måneden). Det mindste forbrug har

to voksne med grundskole – 242.000 kr. om året (20.000 kr. om måneden).

Figur 3.2 Årligt forbrug for to voksne med højst to børn, efter uddannelse. 2002

To voksne med grundskole har mindst forbrug på alle forbrugstyper

Som for enlige er det også to voksne med lang videregående uddannelse, der har det største forbrug på fødevarer, drikkevarer, tobak og beklædning (73.000 kr.), bolig, el og opvarmning (108.000 kr.) og transportmidler, transportydelser og kommunikation (74.000 kr.). Det største forbrug på fritidsudstyr mv. har to voksne med gymnasial uddannelse (40.000 kr.), men også her er to voksne med lang videregående uddannelse godt med (39.000 kr.). For samtlige typer af forbrug er det to voksne med grundskole, der har det mindste forbrug.

Tabel 3.2 To voksne med højst to børns forbrug, efter uddannelse. 2002

	Uddannelse						
	Alle	Uddannelse					
		Grundskole	Gymnasial	Erhvervsfaglig	Videregående		
				Kort	Mellemlang	Lang	
	kr.						
Forbrug i alt	288 815	242 444	322 591	283 744	303 023	316 058	389 393
	pct. af forbrug i alt						
Fødevarer	11	12	11	11	11	11	10
Drikkevarer og tobak	5	5	4	5	4	4	4
Beklædning og fodtøj	5	4	6	5	5	5	4
Boligbenyttelse	22	24	19	21	21	21	21
Elektricitet, opvarmning	7	8	6	7	7	7	7
Boligudstyr, husholdningstjenester o.l.	7	7	7	7	6	6	8
Medicin og lægeudgifter	3	4	2	2	2	2	3
Køb af transportmidler	5	5	6	5	7	3	6
Anden transport og kommunikation	12	10	14	11	13	13	13
Fritidsudstyr, underholdning og rejser	11	10	12	12	11	12	10
Andre varer og tjenester	13	11	14	13	14	14	14

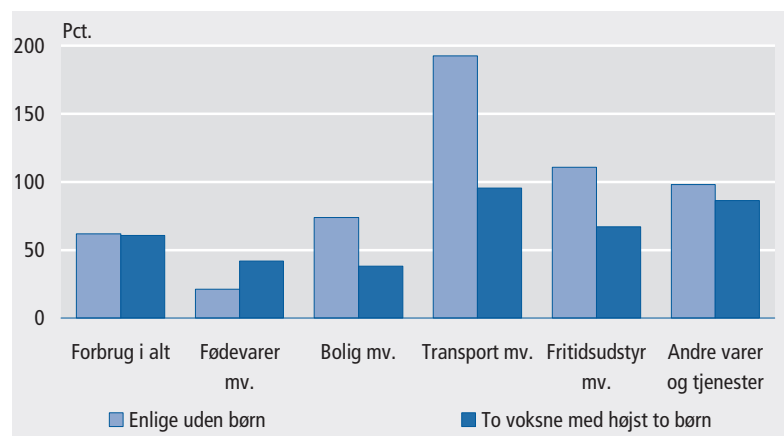
Næsten samme andel af forbruget går til fødevarer mv. uanset uddannelse for husstande med to voksne

Relativt set anvender alle husstandene næsten samme andel af deres samlede forbrug til fødevarer, drikkevarer, tobak og beklædning – mellem 19 og 21 pct. To voksne med grundskole anvender den største andel af deres samlede forbrug på bolig, el og varme (32 pct.), mens den mindste andel anvendes af to voksne med gymnasial uddannelse (25 pct.). To voksne med gymnasial, kort og lang videregående uddannelse anvender alle 19-20 pct. af deres samlede forbrug på transport og kommunikation, mens to voksne med grundskole, erhvervsfaglig og mellemlang videregående uddannelse kun anvender 16 pct. Alle husstandene anvender mellem 10-12 pct. af deres samlede forbrug til fritidsudstyr, underholdning og rejser.

Forbruget er langt mere ens mellem to voksne end enlige ...

Sammenligner man forbrugsandelene for to voksne fordelt på uddannelse med dem for enlige, er det tydeligt, at forbrugsandelene er langt mere ens mellem uddannelserne for to voksne end for enlige. For en stor post på budgettet som bolig, el og opvarmning er forskellen mellem højeste og laveste forbrug for to voksne på 38 procentpoint, mens den for enlige er 74 procentpoint.

Figur 3.3 Forskel mellem højeste og laveste forbrug mellem uddannelsesgrupper, fordelt på enlige uden børn og to voksne med højst to børn. 2002

Anm.: Fødevarer mv. omfatter fødevarer, drikkevarer, tobak, beklædning og fodtøj. Bolig mv. omfatter boligbenyttelse, elektricitet og opvarmning. Transport mv. omfatter køb af transportmidler og anden transport og kommunikation. Fritidsudstyr mv. omfatter fritidsudstyr, underholdning og rejser. Andre varer og tjenester omfatter boligudstyr, husholdningstjenester, medicin, lægeudgifter og andre varer og tjenester.

... bortset fra fødevarerforbruget mv., hvor enlige er mere homogene

Samme tendens gør sig gældende for de øvrige forbrugsgrupper, bortset fra fødevarer, drikkevarer, tobak og beklædning, hvor forskellen mellem højeste og laveste forbrug er 21 pct. for enlige og 42 pct. for to voksne. Det generelle billede er altså, at enlige prioriterer forbruget mere forskelligt end to voksne på tværs af uddannelser, bortset fra når det kommer til forbruget af fødevarer, drikkevarer, tobak og beklædning. Her er der større homogenitet i forbruget for enlige på tværs af uddannelser end for to voksne, samtidig med at det for den enkelte uddannelsesgruppe har relativt forskellig betydning i budgettet. Den større aldersspredning blandt enlige end blandt husstande med to voksne, jf. afsnit

2.2, kan være en forklaring på den tilsvarende større spredning i forbruget for enlige fordelt efter uddannelse, når man ser bort fra fødevarer, drikkevarer, tobak og beklædning. At enlige pensionister har et andet forbrugsmønster end enlige i trediverne, må siges at være en rimelig antagelse.

3.2 Fødevarer

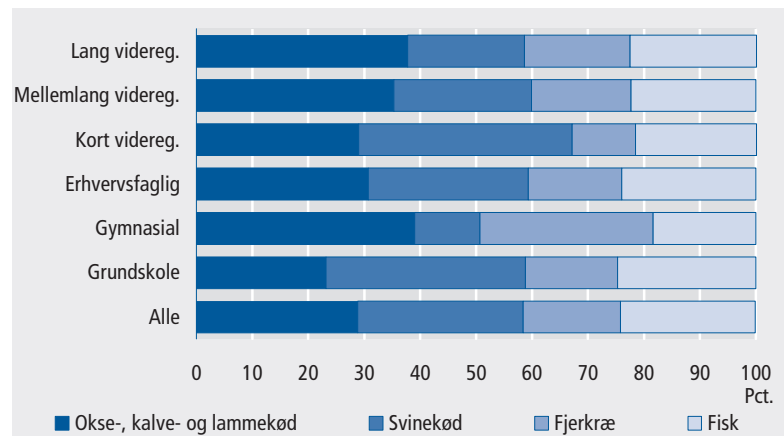
3.2.1 Kød

Forbrugsandelene for de mest købte former for kød (ekskl. pålæg) varierer en del mellem uddannelsesgrupperne.

Husstande med gymnasial og lang videregående uddannelse køber meget oksekød ...

Samlet bruger enlige uden børn og to voksne med højst to børn med lang videregående uddannelse og gymnasial uddannelse den største del af deres kødbudget på okse-, kalve- og lammekød (mellem 38 og 44 pct.). Både som steg, bøffer og hakket. Det samme gælder for to voksne med erhvervsfaglig uddannelse. Enlige og to voksne med grundskole bruger kun hhv. 23 og 31 pct. på okse-, kalve- og lammekød, hvilket er den mindste andel på tværs af uddannelsesgrupperne.

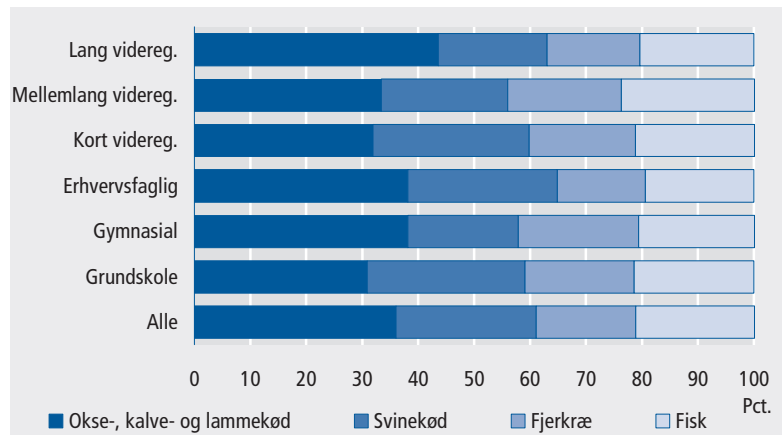
Figur 3.4 Forbrugsandele for kød for enlige uden børn, efter uddannelse. 2002

... mens svinekød er populært blandt husstande med grundskole og kort videregående uddannelse

Enlige med grundskole og kort videregående uddannelse prioriterer til gengæld svinekød højt. De bruger hhv. 36 og 38 pct. af kødbudgettet på svinekød, mens to voksne med samme uddannelser også bruger en stor andel på svinekød (28 pct.). Også to voksne med erhvervsfaglig uddannelse køber relativt meget svinekød. Svinekød er derimod ikke særlig populært hos enlige med gymnasial uddannelse, der kun bruger 12 pct. af kødbudgettet på svinekød. Heller ikke hos to voksne med lang videregående uddannelse står der særlig tit gris på menuen – de bruger kun 19 pct. af kødbudgettet på svinekød.

Figur 3.5 Forbrugsandele for kød for to voksne med højst to børn, efter uddannelse. 2002

Kylling er mest populært blandt enlige med gymnasial uddannelse ...

Kylling, kalkun og and mv. er mest populært hos enlige og to voksne med gymnasial uddannelse – de bruger hhv. 31 og 21 pct. på fjerkræ. Det er muligt, at den lave gennemsnitsalder er en del af forklaringen herpå (se afsnit 2.1) – altså at kylling og kalkun er populært i yngre husstande. Også to voksne med grundskole, kort- og mellemlang videregående uddannelse bruger en stor andel på fjerkræ – mellem 19-20 pct. Derimod bruger enlige med kort videregående uddannelse kun 11 pct. på fjerkræ, mens to voksne med erhvervsfaglig uddannelse kun bruger 16 pct.

... mens fisk er mere populært blandt enlige med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse

Enlige med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse, og to voksne med mellemlang videregående uddannelse, bruger relativt mange penge på fisk – mellem 24 og 25 pct. af kødbudgettet. Derimod bruger enlige med gymnasial uddannelse kun 18 pct. på fisk. For to voksne er fisks andel på kødbudgettet nogenlunde den samme (mellem 19-21 pct.), hvis man ser bort fra to voksne med mellemlang videregående uddannelse.

Det skal i denne sammenhæng bemærkes, at forbrugsandelene for de forskellige kødtyper ikke siger noget om den indkøbte mængde, eller hvor ofte den givne kødtype bliver konsumeret. Det kan jo sagtens være, at nogle husstande køber billigt oksekød, som de spiser ofte, men som relativt set har samme forbrugsandel som den dyre fisk, de kun spiser sjældent.

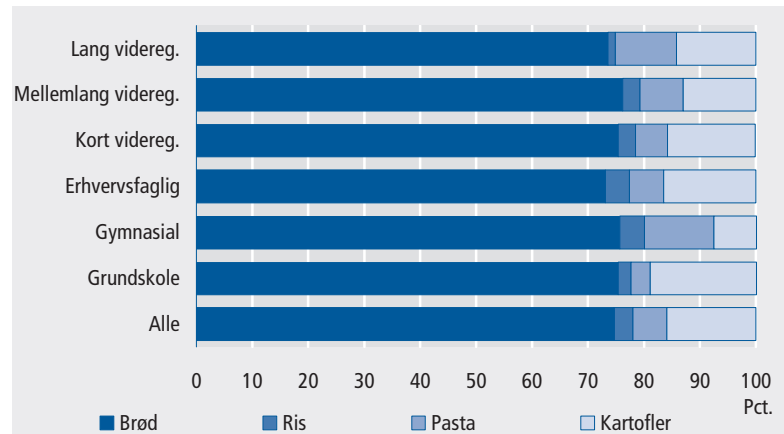
På den måde kan man ikke sige, at valget af kød kun er et spørgsmål om præference – den personlige smag – men også, i det mindste for nogle husstande, et spørgsmål om forbrugsråderum, altså hvor mange penge man har råd til at bruge på kød, i forhold til hvor ofte man ønsker at konsumere det.

3.2.2 Basiskost

Brød er en stor udgiftspost uanset uddannelse

Ser man på basiskost som brød, ris, pasta og kartofler, er det helt generelt, at brød udgør omkring tre fjerdedele af budgettet til brød, ris mv. – uanset uddannelse og antal børn og voksne.

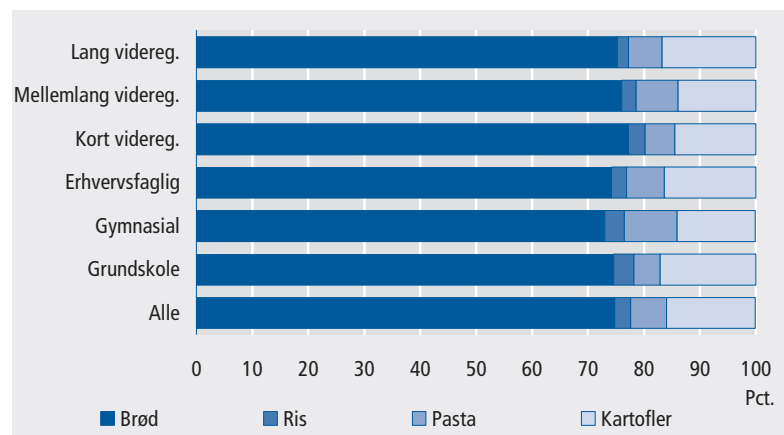
Figur 3.6 Forbrugsandele for diverse basiskost for enlige uden børn, efter uddannelse. 2002

Pasta er populært blandt gymnasialt uddannede

Mere variation er der med hensyn til forbruget af pasta, hvor enlige og to voksne med gymnasial uddannelse bruger en større andel end de øvrige uddannelsesgrupper – hhv. 12 og 9 pct. Der er muligvis en sammenhæng med, at der er tale om yngre husstande, og at en relativt stor andel af denne gruppe er i gang med en uddannelse. Tallene synes således at kunne bekræfte fordommen om, at studerende spiser meget pasta. Pasta er derimod ikke så populært blandt enlige og to voksne med grundskole samt to voksne med kort videregående uddannelse, hvor den kun udgør hhv. 3 og 5 pct.

Figur 3.7 Forbrugsandele for diverse basiskost for to voksne med højst to børn, efter uddannelse. 2002

Kartofler er populære i husstande med grundskole

Enlige og to voksne med grundskole er til gengæld – sammen med to voksne med lang videregående uddannelse og enlige med erhvervsfaglig uddannelse – de husstande, der bruger den største andel på kartofler, hhv. 19 og 17 pct. Også her kan alderen være en del af forklaringen, i hvert fald for husstande med grundskole, som er »alderspræsidenter« både blandt de enlige (61 år) og to voksne (53 år) – jf. afsnit 2.2 og 2.3. To voksne med lang videregående uddannelse og enlige med erhvervsfaglig uddannelse har en alder på lidt under gennemsnittet.

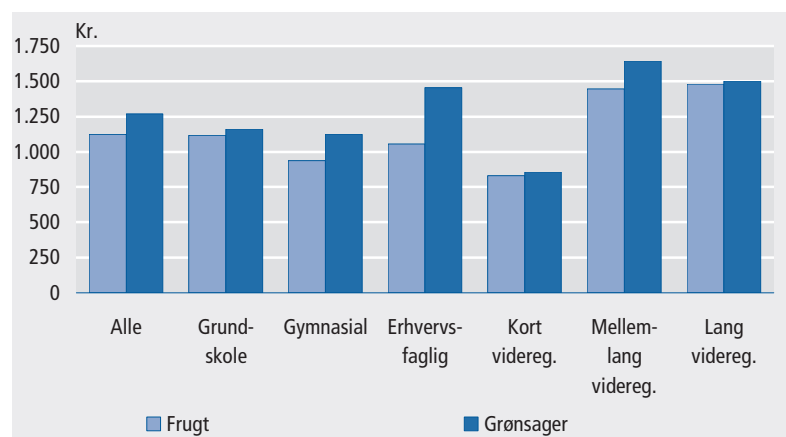
For alle typerne af basiskost, er det muligt at få både billige og dyre varianter stort set hele året, hvorfor forbrugsråderummet ikke synes at have en stor forklaringskraft på, hvorfor de forskellige uddannelsesgrupper forbruger forskelligt. For størstedelen af husstandene er valget mellem fx kartofler og pasta ikke et spørgsmål om penge. Valget af basiskost er snarere bestemt af præferencer – bestemt af fx vaner og tradition.

3.2.3 Frugt og grønsager

Husstande med mellemlang og lang videregående uddannelse bruger flest penge på frugt og grønt ...

Forbruget af frugt og grønsager varierer en del mellem uddannelserne. Både for enlige og for to voksne er det husstande med mellemlang og lang videregående uddannelse, som bruger flest penge på frugt og grønsager. Det er samtidig de samme uddannelsesgrupper, som har det største fødevarerforbrug totalt set, og det største beløb at forbruge af (se afsnit 2.1 og 2.2).

Figur 3.8 **Årligt forbrug på frugt og grønsager for enlige uden børn, efter uddannelse. 2002**

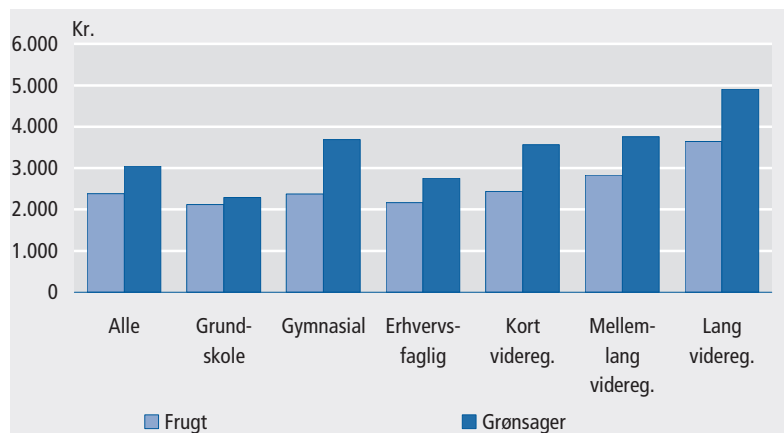
Anm.: Kartofler er ikke inkluderet i grønsager.

... mens enlige med kort videregående uddannelse bruger færrest

Blandt de enlige er det husstande med kort videregående uddannelse, der bruger færrest penge på frugt og grønsager (1.700 kr.). Ikke fordi de ikke har penge at forbruge af – deres beløb til rådighed er pænt over gennemsnittet – men fordi de blot ikke anvender så stor en del af forbruget på fødevarer generelt set (7 pct. mod gennemsnitlig 10 pct.). For

to voksne er det husstande med grundskole, som bruger færrest penge på frugt og grønsager (4.400 kr.), hvilket hænger sammen med, at denne gruppe har det laveste samlede forbrug.

Figur 3.9 **Årligt forbrug på frugt og grønsager for to voksne med højst to børn, efter uddannelse. 2002**

Anm.: Se figur 3.8.

Forbruget af frugt og grønsager er formentlig bestemt af både forbrugsråderum og af præferencer. Et eksempel på det første er to voksne med grundskole, der bruger færre penge på frugt og grønsager end gennemsnittet, sandsynligvis fordi de har færre penge at forbruge af i det hele taget. Et eksempel på det sidste er de enlige med kort videregående uddannelse, som prioriterer frugt og grønt – og fødevarer i det hele taget – lavt i forhold til andre forbrugstyper, selvom de har et råderum til forbrug over gennemsnittet.

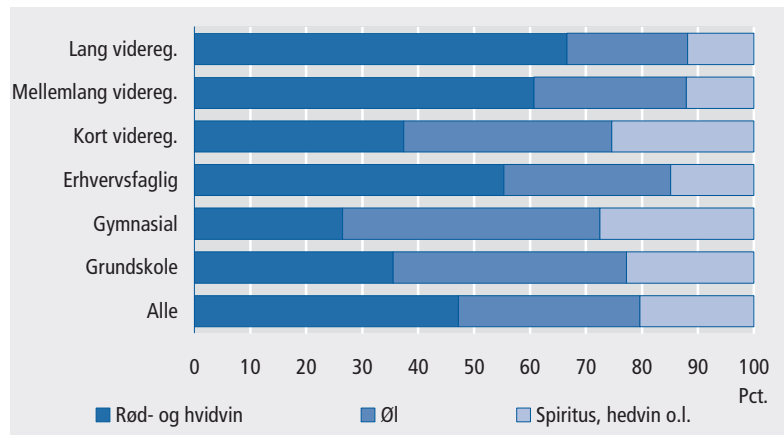
3.3 Alkohol og tobak

3.3.1 Alkoholiske drikkevarer

Vin er populær blandt højtuddannede

Både enlige og to voksne med lang videregående uddannelse lægger en stor del af deres alkoholforbrug på vin – hhv. 67 og 69 pct. Også blandt husstande med mellemlang uddannelse, enlige med erhvervsfaglig uddannelse og to voksne med gymnasial uddannelse er vinen så populær, at over 50 pct. af forbruget på alkoholiske drikkevarer går hertil.

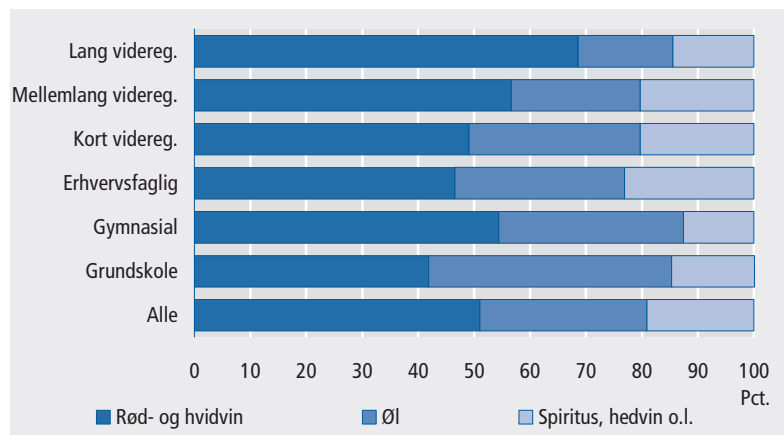
Figur 3.10 **Forbrugsandele for alkoholiske drikkevarer for enlige uden børn, efter uddannelse. 2002**

Øl er den største udgiftspost for husstande med grundskole

Øl er til gengæld en større udgiftspost hos den enlige med grundskole og gymnasial uddannelse (42 og 46 pct.) og hos to voksne med grundskole (43 pct.). Alder kan være en forklaring – øl er populært blandt de ældste og de yngste husstande – men man kan også forestille sig, at der findes en sejlvet tradition for at foretrække øl blandt de ufaglærte husstande, dvs. husstande med grundskole og gymnasial uddannelse.

Figur 3.11 **Forbrugsandele for alkoholiske drikkevarer for to voksne med højst to børn, efter uddannelse. 2002**

To voksne med gymnasial uddannelse foretrækker vin

Mens de gymnasialt uddannede enlige foretrækker øl frem for vin, er det lige omvendt for to voksne med samme uddannelse. Igen kan en forklaring være alder – i husstande med enlige er hovedindkomstmodtageren i gennemsnit 27 år, mens hovedindkomstmodtageren i gennemsnit er 35 år i husstande med to voksne. En anden forklaring kan være, at to voksne med gymnasial uddannelse er mere velstillede – de har et totalforbrug over gennemsnittet, mens enlige har et totalforbrug under gennemsnittet. En tredje mulig forklaring kan være, at vin fore-

trækkes i parhusstande, fordi det at dele en flaske vin betragtes som et bedre valg til en parmiddag, end at drikke hver sin øl. Bemærk dog, at ikke alle husstande med to voksne består af et par.

Både økonomi og præferencer kan spille en rolle

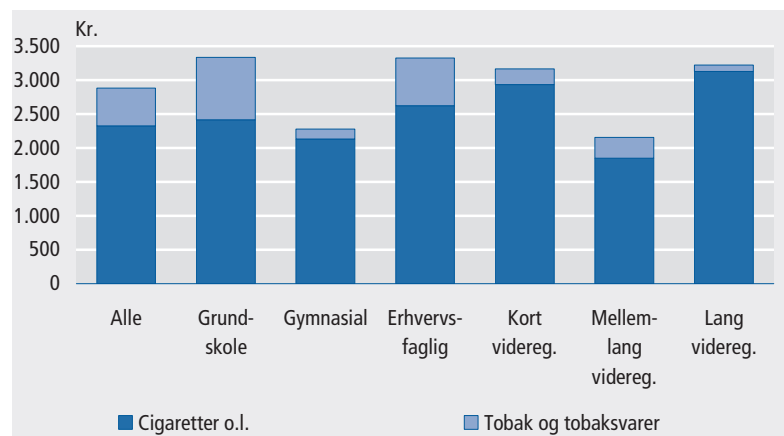
Valget mellem øl og vin synes både at være et spørgsmål om økonomi og om præferencer. At gymnasialt uddannede par foretrækker vin, mens enlige med samme uddannelse foretrækker øl, kan både forklares med henvisning til forskellen i deres økonomiske situation, men også til aldersforskellen og, mere spekulativt, til forskellen mellem det at være single og i parforhold.

3.3.2 Tobak

Blandt enlige er der ingen umiddelbar sammenhæng mellem uddannelse og tobaksforbrug ...

Blandt enlige uden børn kan man ikke umiddelbart se en sammenhæng mellem uddannelse og forbrug af cigaretter og andre tobaksvarer. Enlige med grundskole, erhvervsfaglig, kort og lang videregående uddannelse bruger næsten samme beløb på tobak årligt (mellem 3.200 og 3.300 kr.). Relativt set bruger lavtuddannede dermed en lidt større andel af deres forbrug på tobak end højtuddannede, da de lavtuddannedes samlede forbrug er mindre end de højtuddannedes.

Figur 3.12 Forbrug af tobak for enlige uden børn, efter uddannelse. 2002

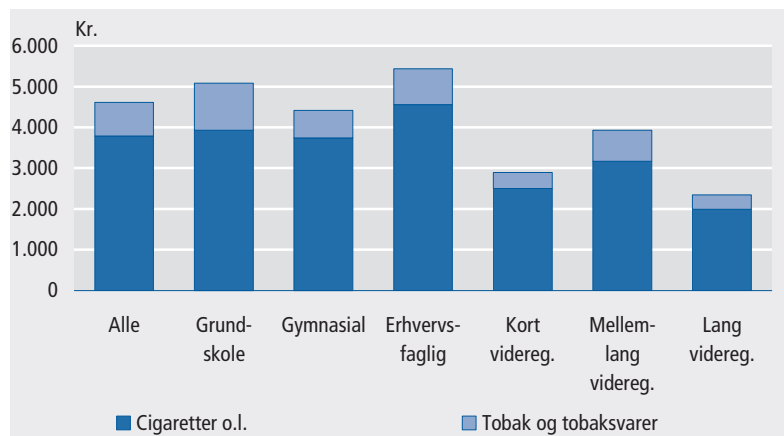

Anm.: Tobak og tobaksvarer indeholder rulletobak, pipetobak og tilbehør hertil.

... men det er der til gengæld blandt to voksne

For to voksne med højst to børn er der derimod en ret tydelig tendens til, at de højtuddannede har et lavere tobaksforbrug – både absolut og relativt set – end de lavtuddannede. To voksne med en videregående uddannelse har et tobaksforbrug på mellem 2.300 og 3.900 kr., mens to voksne med grundskole, gymnasial og erhvervsfaglig uddannelse har et tobaksforbrug på mellem 4.400 og 5.400 kr.

Figur 3.13 Forbrug af tobak for to voksne med højst to børn, efter uddannelse. 2002

Anm.: Se figur 3.12.

Især husstande med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse ruller selv

Det er også interessant at se fordelingen mellem cigaretter og andre tobaksvarer i de forskellige uddannelsesgrupper. Både blandt enlige og to voksne anvender husstande med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse (og i lidt mindre grad husstande med mellemlang videregående uddannelse) en relativt stor andel af det samlede tobaksforbrug til andre tobaksvarer. Deroverfor anvender de yngre husstande, dvs. dem med gymnasial uddannelse, og dem med kort og lang videregående uddannelse en relativt stor andel på cigaretter.

Ikke overraskende er der ingen sammenhæng mellem tobaksforbruget og husstandenes økonomiske situation. For to voksne snarere tværtimod – her er det de velstillede, der forbruger mindst og dem med lav indkomst, der forbruger mest. Kun de enlige med gymnasial uddannelse ser ud til at tage økonomien med i betragtningen, men det kan ligeså godt være et spørgsmål om præference – at det blandt yngre husstande i højere grad er dårlig smag at ryge end blandt de ældre.

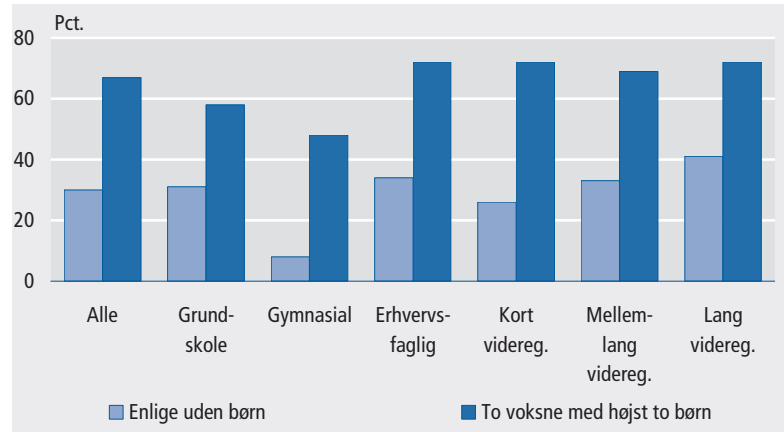
3.4 Bolig

3.4.1 Andel boligejere og mobilitet

Over dobbelt så mange husstande med to voksne er boligejere ...

Ser man på andelen af boligejere, er den generelle tendens, at over dobbelt så mange husstande med to voksne ejer egen bolig (67 pct.) end de enlige (30 pct.). Forskellen er størst blandt de gymnasialt uddannede husstande, hvor kun 8 pct. af de enlige er boligejere, mens det for to voksne er 48 pct. Her er husstande med to voksne seks gange så ofte boligejere som enlige. Forskellen er mindst blandt husstande med lang videregående uddannelse, hvor 41 pct. af de enlige er boligejere, mens det for to voksne er 72 pct. Her er husstande med to voksne næsten dobbelt så ofte boligejere som enlige.

Figur 3.14 **Andel boligejere blandt enlige uden børn og to voksne med højst to børn, efter uddannelse. 2002**

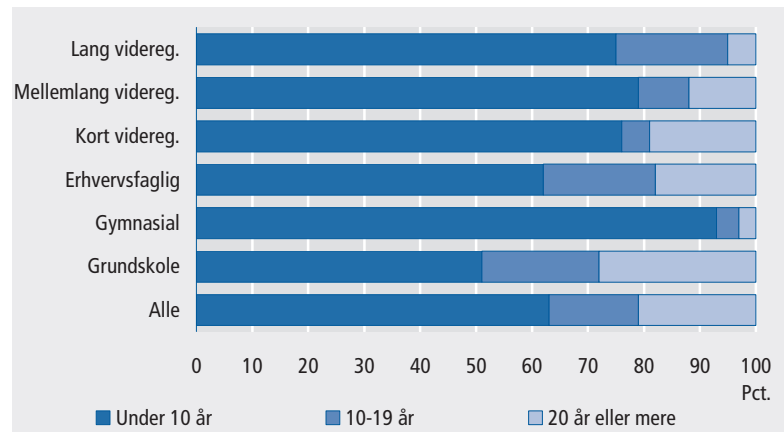
... og i særlig grad to voksne med længere uddannelser

Den generelle tendens er også, at en større andel husstande med to voksne med erhvervsfaglig og videregående uddannelser er boligejere end to voksne med grundskole og gymnasial uddannelse. Blandt enlige er tendensen mindre klar, men dog har enlige med lang videregående uddannelse en noget større andel boligejere end gennemsnittet (hhv. 41 og 30 pct.).

Boligancienniteten følger alderen ...

Opdeler man husstandene efter, hvor lang tid de har boet i den nuværende bolig (boliganciennitet), er der en ret tydelig og ikke så overraskende tendens til, at boligancienniteten følger alderen – jo højere alder, des højere boliganciennitet.

Figur 3.15 **Andele efter boliganciennitet for enlige uden børn, efter uddannelse. 2002**

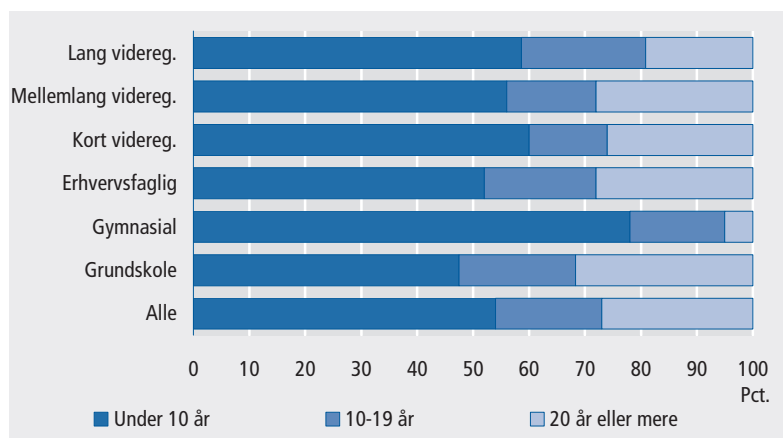

... så ældre husstande er mindre mobile

Således har de gymnasial uddannede enlige og to voksne – som er de yngste husstande – den laveste boliganciennitet (hhv. 93 og 78 pct. under 10 år), mens de ældste husstande, dem med grundskole, har den

højeste anciennitet (hhv. 28 pct. med 20 år eller mere for enlige og 32 pct. for to voksne). Ældre husstande flytter altså mindre hyppigt end yngre husstande.

Figur 3.16 **Andele efter boliganciennitet for to voksne med højst to børn, efter uddannelse. 2002**

3.4.2 Boligudgiften

*Jo højere uddannelse,
des større
boligudgift ...*

Både for enlige og to voksne er der en sammenhæng mellem uddannelse og boligudgifter. Enlige med lang videregående uddannelse bruger fx 64.000 kr. om året på bolig, mens enlige med grunduddannelse bruger 51.000 kr., og gymnasialt uddannede bruger kun 37.000 kr. For to voksne er tendensen den samme, blot endnu tydeligere.

Boligudgifterne består af husleje til lejebolig, andelsbolig og fritidsbolig, en beregnet husleje for ejerbolig og fritidsbolig, samt udgifter til vedligeholdelse af boligen, renovation og vandafledning mv. Hertil kommer forbrugsudgifter til el og forskellige former for opvarmning.

Tabel 3.1 **Årlige boligudgifter for enlige uden børn, efter uddannelse. 2002**

	Alle		Uddannelse				
	Grundskole	Gymnasial	Erhvervs- faglig	Videregående			
				Kort	Mellemlang	Lang	
	kr.						
Boligudgifter i alt	51 781	51 224	36 704	54 426	52 233	54 967	63 784
Boligbenyttelse	38 807	37 968	27 759	41 581	39 508	41 724	46 727
Husleje	21 756	22 222	20 811	22 410	21 911	20 136	20 696
Beregnet husleje af ejerbolig mv.	10 490	10 367	3 165	11 459	11 004	13 534	14 116
Fast leje af sommerhus og campingplads o.l.	99	148	126	99	124	58	0
Anden beregnet lejeværdi	648	183	265	1 015	464	1 287	1 754
Materialer til reparation mv. af bolig	631	461	344	789	454	1 185	1 507
Reparation mv., håndværker, bolig	980	874	461	867	2 044	542	2 989
Vandforsyning	952	938	656	1 023	913	1 077	1 026
Renovation	1 333	1 364	957	1 376	1 294	1 460	1 487
Vandafledningsafgift, kloak	956	961	609	1 055	866	1 126	1 061
Diverse vedligeholdelse o.l.	962	449	365	1 489	434	1 321	2 091
El og opvarmning	12 974	13 256	8 945	12 844	12 724	13 243	17 057
Elektricitet	4 057	4 115	3 455	3 937	5 646	3 605	4 306
Gas	661	640	760	621	748	1 015	284
Flydende brændsel	756	1 014	153	748	952	61	575
Fast brændsel	131	171	45	37	156	311	14
Fjernvarme o.l.	7 370	7 317	4 532	7 501	5 222	8 251	11 878
	pct.						
Boligudgifternes andel af forbrug i alt	36	40	28	35	30	31	31

... men den fylder mindre og mindre på budgettet

Selvom boligudgiften generelt set stiger med indkomsten, falder dens relative betydning i forhold til det samlede forbrug. Enlige med lang videregående uddannelse bruger fx kun 31 pct. af deres samlede forbrug på boligudgifter, mens enlige med grundskole bruger 40 pct. Tilsvarende gør sig gældende for to voksne – hhv. 28 pct. for to voksne med lang videregående uddannelse og 32 pct. for to voksne med grundskole.

Undtagelsen er de gymnasiale uddannede husstande, som er yngre, og hvor en relativt stor del er i gang med en uddannelse, hvorfor de måske ikke har »sat sig så hårdt« med hensyn til boligudgifter endnu.

Tabel 3.2

**Årlige boligudgifter for to voksne med højst to børn, efter uddannelse.
2002**

	Alle		Uddannelse				
	Grundskole	Gymnasial	Erhvervs- faglig	Videregående			
				Kort	Mellemlang	Lang	
	kr.						
Boligudgifter i alt	83 093	77 808	79 799	80 642	84 808	87 748	107 603
Boligbenyttelse	62 708	58 594	61 629	60 627	64 151	66 533	81 423
Husleje	14 235	17 822	19 529	11 796	12 012	14 556	15 024
Beregnet husleje af ejerbolig mv.	32 074	25 413	26 672	33 899	33 183	35 574	38 587
Fast leje af sommerhus og campingplads o.l.	215	378	132	153	726	95	150
Anden beregnet lejeværdi	1 818	1 180	2 216	1 884	1 440	2 575	1 303
Materialer til reparation mv. af bolig	3 202	1 877	3 666	3 096	8 820	3 618	2 986
Reparation mv., håndværker, bolig	3 867	5 629	2 886	2 284	1 064	2 733	13 354
Vandforsyning	1 636	1 504	1 507	1 678	1 651	1 753	1 723
Renovation	1 865	1 804	1 558	1 861	1 965	1 994	2 021
Vandafledningsafgift, kloak	1 806	1 675	1 494	1 837	2 048	1 919	1 922
Diverse vedligeholdelse o.l.	1 989	1 312	1 971	2 140	1 242	1 716	4 353
El og opvarmning	20 385	19 213	18 170	20 016	20 658	21 215	26 179
Elektricitet	6 782	6 297	6 080	7 089	6 442	6 890	7 858
Gas	2 237	999	2 072	2 151	1 808	3 839	3 637
Flydende brændsel	1 854	1 738	812	1 864	2 032	1 810	3 496
Fast brændsel	797	757	1 142	922	942	561	536
Fjernvarme o.l.	8 715	9 422	8 063	7 990	9 433	8 115	10 653
	pct.						
Boligudgifternes andel af forbrug i alt	29	32	25	28	28	28	28

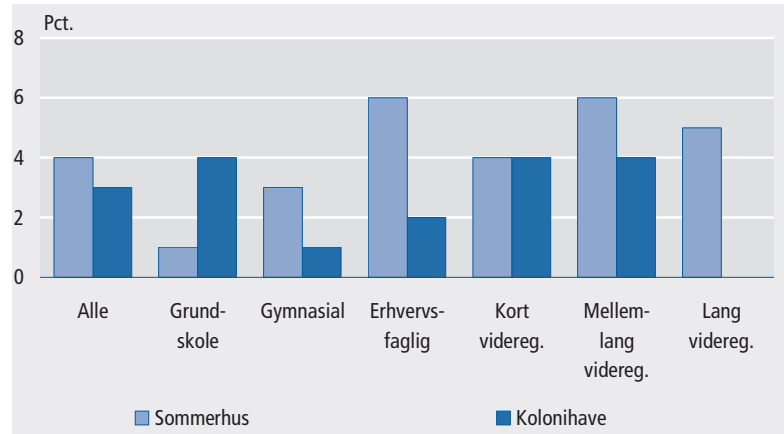
Boligforbruget er – pga. dets store udgift på husholdningsbudgettet – helt oplagt en af de forbrugsarter, hvor husstandens forbrugsråderum betyder mest. Men præferencer kan også tænkes at spille en rolle – i husstandens valg mellem fx en dyrere bolig frem for forbrug på andre forbrugsarter som fx rejser og transportmidler.

3.4.3 Rådighed over fritidsbolig

To voksne har næsten tre gange så ofte rådighed over sommerhus som enlige

Mens rådighed over sommerhus er næsten tre gange så almindeligt blandt to voksne, som blandt enlige (hhv. 11 og 4 pct.), er det lige så almindeligt at have rådighed over kolonihave blandt to voksne som blandt enlige (3 pct.). Bemærk, at det at have en fritidsbolig til rådighed ikke er det samme som at eje eller leje den. Råderetten er oftest forbundet med boligudgifter hertil, men ikke nødvendigvis i alle tilfælde. Man kan fx også låne en fritidsbolig og samtidig have råderet over den, så længe man i princippet kan benytte den, når man har lyst.

Figur 3.17 **Andel enlige uden børn med rådighed over fritidsbolig, efter uddannelse. 2002**

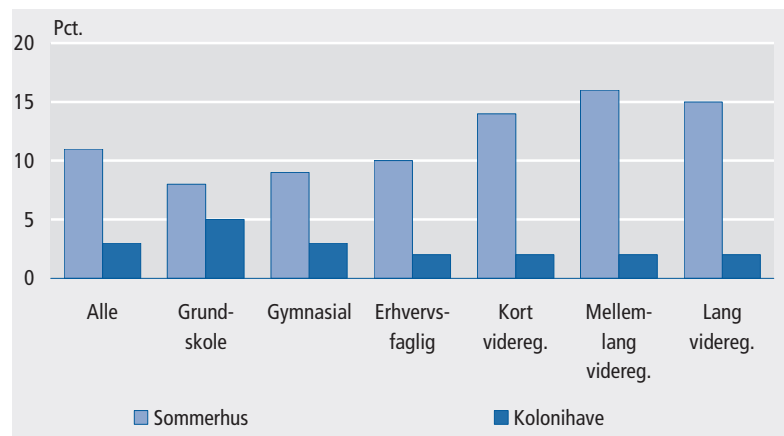

Anm.: At have en fritidsbolig til rådighed betyder, at man i princippet kan anvende den, når man har lyst. Man behøver derimod ikke at eje eller leje boligen.

Andelen med rådighed over sommerhus stiger med uddannelsen ...

Rådighed over sommerhus er mere almindeligt blandt husstande med længere uddannelse end blandt husstande med kortere uddannelse. Fx har 5 pct. af de enlige med lang videregående uddannelse råderet over et sommerhus, mens dette kun gælder for 1 pct. af de enlige med grundskole. For to voksne gør samme tendens sig gældende. Her har 15 pct. af to voksne med lang videregående uddannelse rådighed over sommerhus, mens det kun gælder for 8 pct. af husstande med to voksne med grundskole.

Figur 3.18 **Andel husstande med to voksne med højst to børn med rådighed over fritidsbolig, efter uddannelse. 2002**

Anm.: Se figur 3.17.

... mens det modsatte er tilfældet for to voksne vedrørende kolonihave

For to voksne gør nogenlunde modsatte tendens sig gældende vedrørende rådighed over kolonihave. Her har 5 pct. med grundskole rådighed over et kolonihavehus, mens det kun gælder for 2 pct. med en lang videregående uddannelse. Samme tendens kan dog ikke genfindes for enlige. At der slet ikke er nogen enlige med lang videregående uddannelse med rådighed over kolonihave er usandsynligt, og skyldes formentligt usikkerhed i datamaterialet på baggrund af den relativt begrænsede stikprøve.

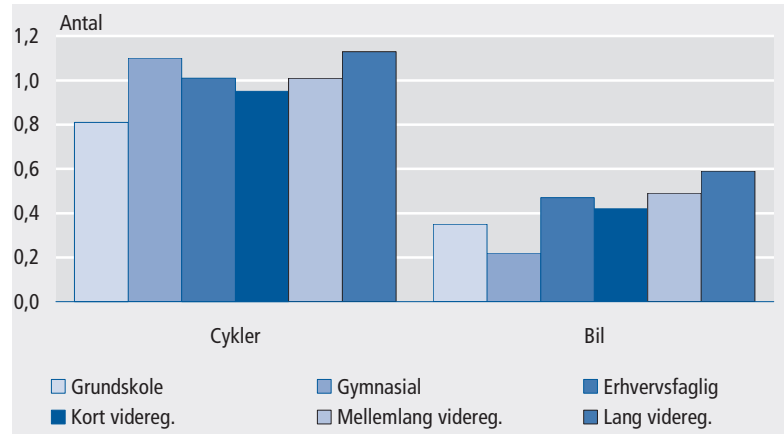
Valget af enten sommerhus eller kolonihave, eller ingen af delene, må i høj grad siges både at afhænge af forbrugsråderum og præferencer. At andelen med sommerhus stiger med uddannelsen, og dermed med indkomsten, hænger formentlig sammen med, at sommerhuse typisk er en betydelig udgift, som ikke alle har råd til – eller kender nogen, som har råd til. At der så alligevel er en del blandt de højtuddannede, som har rådighed over kolonihaver kan hænge sammen med præferencer, bestemt af fx transporttid til og fra fritidsboligen og af, hvor mange tidsmæssige og økonomiske ressourcer der ønskes bundet i fritidsboligen. Kolonihaven er dog kun et reelt alternativ til sommerhuset for husstande bosat i byområder, hvor de typisk er beliggende.

3.5 Rådighed over transportmidler

Antallet af biler til rådighed stiger med uddannelsen

Husstandenes rådighed over biler ser ud til at følge et mønster, der hænger sammen med uddannelses- og indkomstniveauet. Mens enlige med lang videregående uddannelse i gennemsnit har 0,59 bil til rådighed, har en enlig med grundskole tilsvarende 0,35 bil til rådighed. Samme tendens gør sig gældende for husstande med to voksne, men her er variationen mellem uddannelserne mindre. To voksne med lang videregående uddannelse har i gennemsnit 1,11 bil til rådighed, og to voksne med grundskole har 0,93 bil til rådighed.

Figur 3.19 **Antal udvalgte varige forbrugsgoder til rådighed for enlige uden børn, efter uddannelse. 2002**

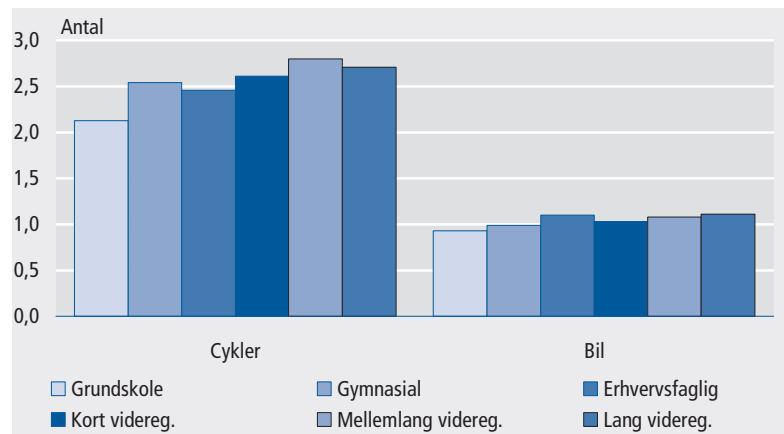

Anm.: At have et varigt forbrugsgode til rådighed betyder, at man i princippet kan anvende forbrugsgodet, når man har lyst. Man behøver derimod ikke at eje eller leje godet.

Antal cykler afhænger mere af antal personer i husstanden ...

Antallet af cykler til rådighed følger nogenlunde samme entydige mønstre for husstande med to voksne med højst to børn. Den afgørende årsag til antallet af cykler i husstanden er dog næppe det økonomiske råderum, og dermed indirekte uddannelsesniveaue; antallet af cykler er snarere bestemt af antallet af personer i husstanden, heriblandt børn, som også stiger med uddannelsesniveaue (se afsnit 1.3).

Figur 3.20 **Antal udvalgte varige forbrugsgoder til rådighed for to voksne med højst to børn, efter uddannelse. 2002**

Anm.: Se figur 3.19.

... og af deres alder

Tilsvarende er det næppe uddannelsesniveaue, der har den helt store betydning for antallet af cykler til rådighed for de enlige uden børn, men snarere aldersfordelingen, hvor de ældste (grundskole) har færrest til rådighed og de yngste (gymnasialt uddannede) har næstflest.

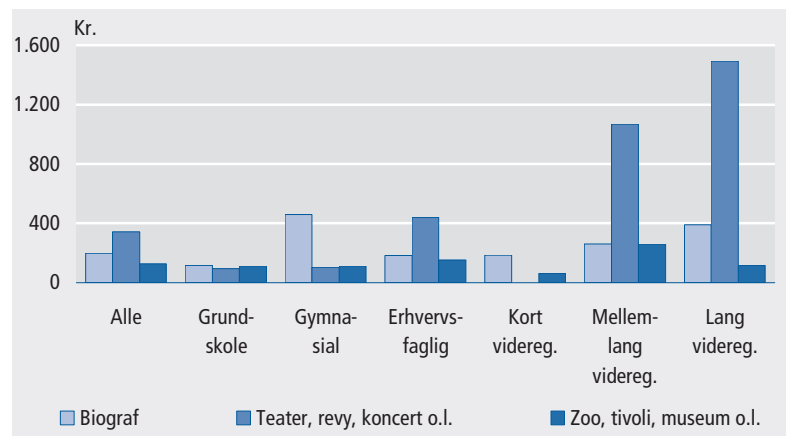
Mens antallet af biler til rådighed i husstanden i høj grad må siges at være bestemt af råderummet til forbrug, afhænger antallet af cykler nok i højere grad af antallet af personer og personernes alder end af uddannelsesniveaut og husstandens indkomst. Man kan tænke sig, at antallet af cykler i nogle tilfælde kan være præferencebestemt i forbindelse med en fritidsaktivitet eller som et alternativ til et andet transportmiddel, men det er ikke noget, man umiddelbart kan udlede fra tallene.

3.6 Kultur

3.6.1 Biograf, teater mv.

Enlige bruger i gennemsnit 700 kr. om året på kulturelle aktiviteter som at gå i biografen, i teater, i cirkus, til koncert, på museum, i zoologisk have og i tivoli. To voksne med højst to børn bruger i gennemsnit 1.400 kr., altså dobbelt så meget.

Figur 3.21 Forbrugsandele for forskellige kulturelle udgifter for enlige uden børn, efter uddannelse. 2002

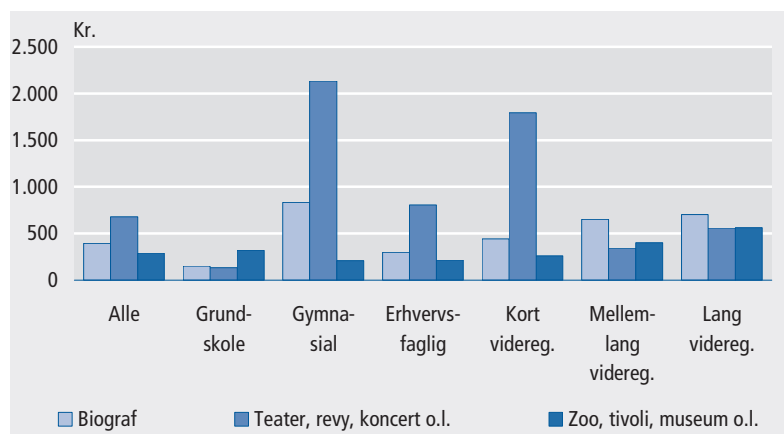
Sløret sammenhæng mellem uddannelse og kulturudgifter for enlige ...

Enlige med kort videregående uddannelse bruger færrest penge på kultur (200 kr.), derefter kommer enlige med grundskole (300 kr.), mens enlige med lang videregående uddannelse bruger flest (2.000 kr.). At enlige med kort videregående uddannelse slet ingen udgifter har til teater, revy og koncerter er usandsynligt, og skyldes formentligt usikkerhed i datamaterialet på baggrund af den relativt begrænsede stikprøve. Hvis man ser bort fra de enlige med kort videregående uddannelse, kan man tale om en tendens til en sammenhæng mellem uddannelsesniveau og kulturforbrug.

... og ingen klar sammenhæng for to voksne

For to voksne er det tværtimod husstande med kort videregående uddannelse, der bruger næstflest penge på kultur (2.500 kr.), mens to voksne med gymnasial uddannelse bruger flest (3.200 kr.). To voksne med grundskole bruger færrest penge på kultur (600 kr.).

Figur 3.22 Forbrugsandele for forskellige kulturelle udgifter for to voksne med højst to børn, efter uddannelse. 2002

Flest penge går til teater, koncerter o.l.

Både for den gennemsnitlige enlige og den gennemsnitlige husstand med to voksne går de fleste penge til teater, revy, koncerter o.l. (hhv. 51 og 50 pct.), dernæst biografen (hhv. 30 og 29 pct.) og endelig til zoo, tivoli, museum o.l. (hhv. 19 og 21 pct.).

Især enlige med mellemlang og lang videregående uddannelse og to voksne med gymnasial og kort videregående uddannelse anvender en stor del af deres kulturpenge på teater, revy, koncert o.l. – både relativt og i kroner og øre.

Men for nogen grupper er en tur i biografen mere populær

Det er dog ikke alle uddannelsesgrupperne, der anvender flest penge på teater, revy, koncerter o.l. i forhold til de andre kulturaktiviteter. Enlige med gymnasial og kort videregående uddannelse og to voksne med mellemlang og lang videregående uddannelse, anvender fx en større del af kulturbudgettet på biograf.

Selvom enlige med mellemlang og lang videregående uddannelse og to voksne med gymnasial og kort videregående uddannelse kun anvender mellem 16-26 pct. af deres kulturbudget på at gå i biografen, bruger de alligevel mere end gennemsnittet i kroner og øre. Så snarere end, at der er tale om et fravalg af biograf til fordel for teater, revy, koncerter o.l. for disse grupper, kan der i højere grad være tale om et tilvalg af flere kulturaktiviteter end gennemsnittet, som så bruges på teater o.l.

Kun to voksne med grundskole bruger en større andel (53 pct.) på zoo, tivoli og museer end på de andre kulturtilbud.

Særligt præferencer og i mindre grad forbrugsråderum spiller en rolle

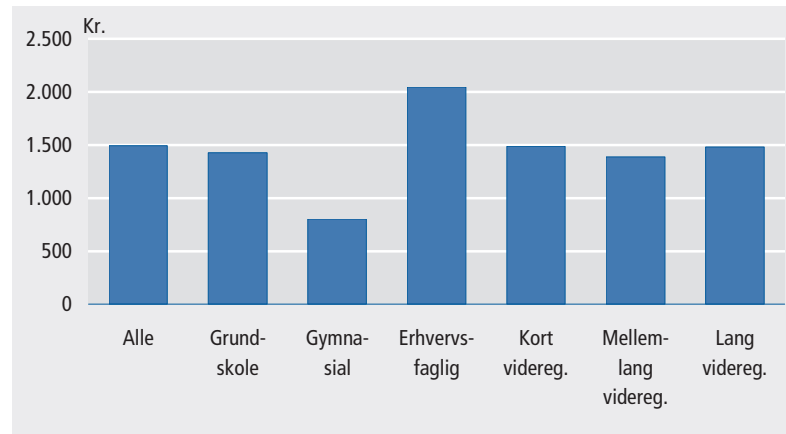
Valget af kulturaktiviteter synes overvejende præferencebestemt, og kun i mindre grad bestemt af forbrugsråderummet. Grunden til, at enlige med lang videregående uddannelse bruger den største del af deres kulturbudget på teater, revy, koncert o.l., i stedet for på fx biograf, er formentlig præferencebestemt. Og at de enlige med lang videregående uddannelse samtidig vælger at placere en langt større andel af deres

totalforbrug på kultur i det hele taget end de øvrige grupper, kan både siges at være bestemt af præferencer og forbrugsråderum.

3.6.2 Radio- og tv-licens

Mens udgiften til radio- og tv-licens er forholdsvis ens for to voksne (mellem 1.700 og 2.000 kr. om året), er der større forskelle blandt enlige.

Figur 3.23 Udgift til radio- og tv-licens for enlige uden børn, efter uddannelse. 2002

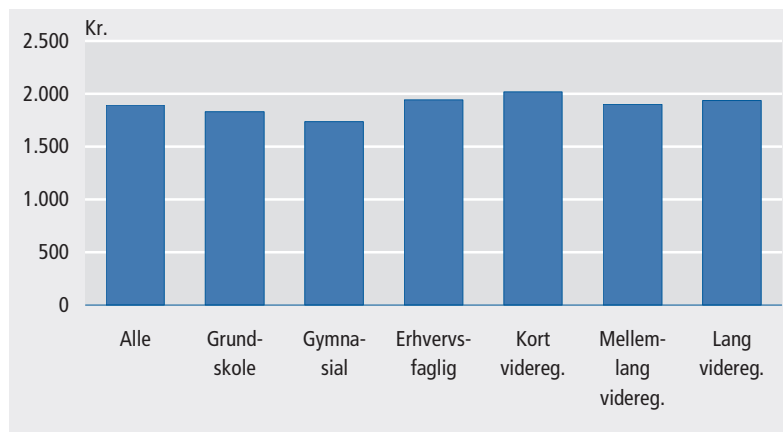

Stor forskel i licensbetaling blandt enlige ...

Enlige med gymnasial uddannelse betaler i gennemsnit kun 800 kr. om året i licens, mens enlige med erhvervsfaglig uddannelse betaler 2.000 kr. om året i licens.

Der kan være flere grunde til den store forskel blandt enlige. En forklaring kan være, at enlige med gymnasial uddannelse i større omfang betaler den billigere radiolicens frem for tv-licens end de øvrige grupper. En anden forklaring kan være, at flere enlige med gymnasial uddannelse slet ikke betaler licens end i de øvrige grupper, eller at de er flere om at dele licensen, fx som et fællesgode på et kollegium.

Figur 3.24 Udgift til radio- og tv-licens for to voksne med højst to børn, efter uddannelse. 2002

... mens to voksne i højere grad betaler det samme.

Det kan undre, at enlige i gennemsnit betaler 1.500 kr. i licens, mens to voksne betaler 1.900 kr., eftersom licensen jo betales pr. husstand og ikke pr. person. To voksne har godt nok flere fjernsyn til rådighed (2,1 pr. husstand) end enlige (1,2 pr. husstand), men der er stadig mere end ét fjernsyn til rådighed pr. husstand blandt enlige i gennemsnit.

Flere mulige forklaringer på enliges lavere licensbetaling

Det er muligt at gennemsnitsbetragtningen for enlige med hensyn til antallet af fjernsyn dækker over et stort antal husstande med flere fjernsyn og et mindre antal uden fjernsyn, som så kan forklare den mindre gennemsnitsudgift til licens. Og det er muligt, at der er flere enlige, der betaler nedsat licens, end blandt husstande med to voksne, da en noget større andel af de enlige uden børn er over 60 år, jf. afsnit 2.2. Men det kan heller ikke udelukkes, at der er flere der betaler den billigere radio-licens eller slet ikke betaler licens blandt de enlige.

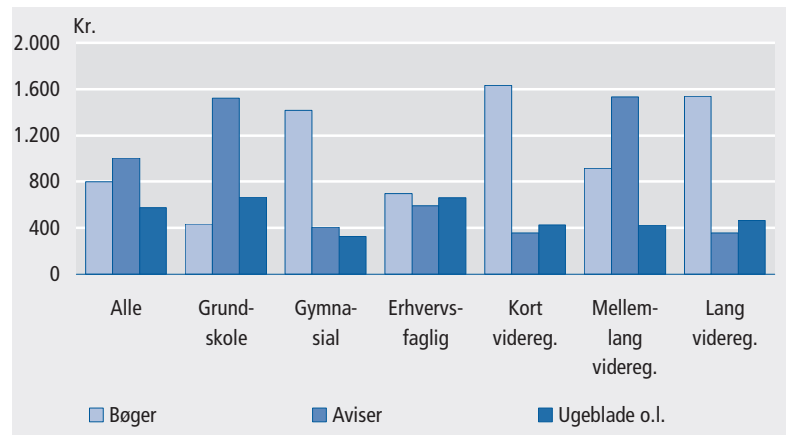
At enlige i gennemsnit betaler mindre i licens end to voksne, må i overvejende grad siges at være økonomisk bestemt, eftersom enlige har færre penge at forbruge af, men skal betale samme beløb i licens. Samtidig er det også et spørgsmål om præference, eftersom de enlige kunne vælge noget andet fra til fordel for at betale licens.

3.6.3 Bøger, aviser og ugeblade

Mulig sammenhæng mellem bogforbrug og uddannelsens boglighed

Enlige og to voksne med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse bruger færre penge på bøger end de øvrige grupper. Blandt enlige er det husstande med kort videregående uddannelse, der bruger flest penge på bøger, mens det for to voksne er husstande med lang videregående uddannelse. Der kan således spores en vis sammenhæng mellem bogforbruget og graden af boglighed i den fuldførte uddannelse.

Figur 3.25 Forbrug af bøger, aviser og ugeblade for enlige uden børn, efter uddannelse. 2002

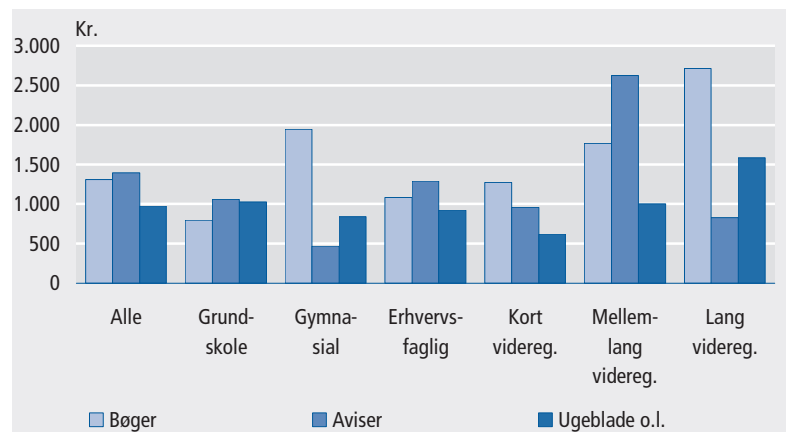

Anm.: Bøger indeholder både bøger købt i butik og gennem bogklub. Aviser indeholder både aviser købt i løssalg og abonnement. Ugeblade o.l. indeholder både uge- og månedsblade samt tidsskrifter.

Udgifter til aviser stiger ikke med uddannelsen

Både for enlige og to voksne er det husstande med mellemlang videregående uddannelse, der bruger flest penge på aviser og avisabonnementer. Også enlige med grundskole bruger forholdsvis mange penge på aviser. Derimod bruger husstande med lang og kort videregående uddannelse relativt få penge på aviser.

Figur 3.26 Forbrug af bøger, aviser og ugeblade for to voksne med højst to børn, efter uddannelse. 2002

Anm.: Se figur 3.25.

Muligvis et »skyggeforbrug«

Der kan være flere mulige forklaringer på denne tendens. Det kan være at enlige med grunduddannelse, som er de ældste husstande, køber avis, fordi det har de altid gjort. Og omvendt kan det være, at de øvrige husstande ikke gør det, fordi de ligeså godt kan læse avis på arbejdspladsen, på internettet eller nøjes med gratisaviserne. Det kan således

godt være, at de øvrige husstande har et højere forbrug af aviser, men det er i så fald ikke noget, de selv betaler for, og derfor registreres det ikke i forbrugsundersøgelsen.

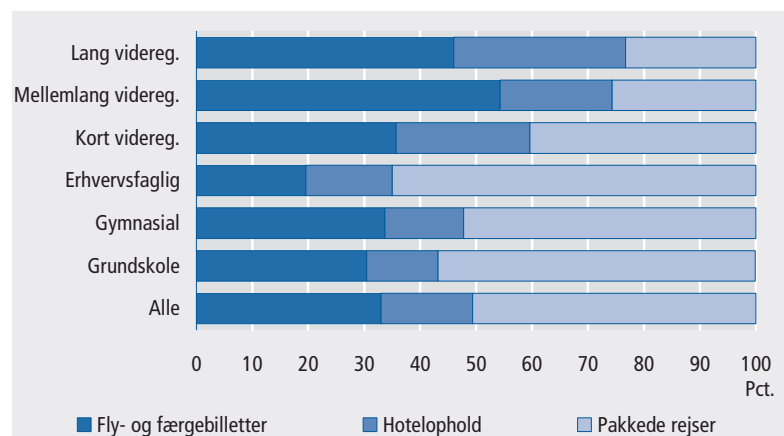
Generelt må forbruget af bøger, aviser og ugeblade o.l. siges primært at være præferencebestemt – dels med hensyn til, hvor mange penge husstandene bruger på dem hver især, og dels med hensyn til, hvor mange penge husstandene bruger på denne forbrugsart i det hele taget.

3.7 Rejser

To voksne bruger i gennemsnit 7.700 kr. på rejser om året

En gennemsnitlig enlig bruger 2.800 kr. på rejser og ophold om året, mens en husstand med to voksne med højst to børn bruger 7.700 kr. To voksne med højst to børn bruger altså 2,75 gange så mange penge på rejser som enlige, selvom de i gennemsnit kun er 2,52 gange flere personer (to voksne og 0,52 barn). Rejser og ophold er i denne sammenhæng udgifter til fly- og færgebilletter, hotel og pakkede rejser (charterrejser). Størstedelen af disse udgifter formodes at være afholdt i forbindelse med en ferie.

Figur 3.27 Forbrugsandele for forskellige rejserelaterede udgifter for enlige uden børn, efter uddannelse. 2002

Anm.: Fly- og færgebilletter indeholder både billetter indkøbt inden- og udenlands. Hotelophold indeholder både udgifter til hotel og leje af gæsteværelse. Pakkede rejser indeholder både rejsen samt udgifter til udflugter i forbindelse med rejsen.

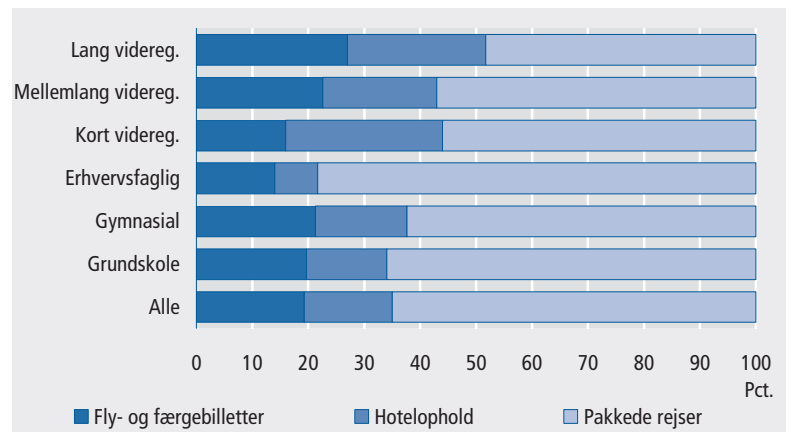
To voksne med lang videregående uddannelse bruger næsten dobbelt så mange penge på rejser, som gennemsnittet, nemlig 14.200 kr., mens to voksne med grundskole bruger under halvt så meget som gennemsnittet, nemlig 3.400 kr. For enlige gør samme tendens sig gældende.

Charterrejser mest populære blandt lavtuddannede ...

Ser man på, hvordan husstandene anvender rejseudgifterne, er der en klar tendens til, at både enlige og to voksne med videregående uddannelser anvender en mindre del af rejsebudgettet på pakkede rejser end husstande med grundskole, gymnasial eller erhvervsfaglig uddannelse.

Især husstande med erhvervsfaglig uddannelse anvender en stor del af rejsebudgettet på pakkede rejser (65 pct. for enlige og 78 pct. for to voksne). Husstande med lang videregående uddannelse anvender en større del af rejsebudgettet på fly- og færgebilletter og hotelophold (77 pct. for enlige og 52 pct. for to voksne) end nogen af de andre uddannelsesgrupper.

Figur 3.28 Forbrugsandele for forskellige rejserelaterede udgifter for to voksne med højst to børn, efter uddannelse. 2002

Anm.: Se figur 3.27.

... og mere populære blandt to voksne end enlige

Det er i øvrigt også interessant, at to voksne køber pakkede rejser i langt større stil end enlige. Enlige uden børn anvender kun 51 pct. af rejsebudgettet på pakkede rejser, mens to voksne med højst to børn anvender hele 65 pct. af rejsebudgettet til pakkede rejser. Om der er børn eller ej i husstanden, er formentlig den væsentligste forklaring på denne forskel.

Forbruget af rejser må siges både at være bestemt af forbrugsråderummet – hvor mange penge der er råd til at anvende på rejser – og præferencer, altså hvilken form for rejse der vælges. Højtuddannede bruger ikke alene langt flere penge på rejser end lavtuddannede, de bruger dem også i mindre grad på pakkede rejser. Modsat synes især de erhvervsfagligt uddannede at foretrække pakkede rejser.

3.8 Afrunding

Mange andre forbrugsarter kunne være valgt ud og analyseret nærmere for forskelle i forbrug afhængig af uddannelse. I flæng kan nævnes ud-

gifter til personlig pleje, tips og lotto, udgifter til elektronisk udstyr, udgifter til transportmidler og -ydelser, boligudstyr og beklædning.

Det er ikke til at forudsige, hvad sådanne yderligere analyser ville bringe af resultater. Men sikkert er det, at det er muligt at gøre det ved hjælp af forbrugsundersøgelsens mangfoldige datamateriale.

4. Metode og begreber

Denne publikation bygger på tal fra Danmarks Statistiks forbrugsundersøgelse 2001-2003. Datagrundlaget er indsamlet i årene 2001-2003 og efterfølgende omregnet til pris- og mængdeniveauet i 2002. De refererede tal er derfor 2002-tal.

- Stikprøve* Forbrugsundersøgelsen er en stikprøveundersøgelse med data fra 2.705 husstande. Stikprøven opregnes til at repræsentere hele populationen, som er alle private husstande i Danmark, ved hjælp af vægte, der korregerer for skævheder i stikprøven. Der vil dog stadigvæk være en vis usikkerhed forbundet med tallene, og usikkerheden vokser med detaljeringsgraden.
- Emnet* Forbrugsundersøgelsen belyser de økonomiske forhold i de private husstande – såvel forbrug som indkomster, skatter og opsparing. Varer brugt i produktion og andre erhvervsmæssige udgifter er ikke medtaget.
- Definition af husstand* En privat husstand er defineret som en økonomisk enhed, dvs. en gruppe personer, der bor sammen og har en høj grad af fællesøkonomi, dvs. deler indtægter og udgifter. Personer i forskellige former for fælleshusholdninger (kollektiver, fængsler, langtidsindlagte på hospitaler, visse institutioner mv.) er ikke omfattet, idet det ofte vil være umuligt at adskille den private økonomi fra institutionens økonomi.
- Husstanden afgrænses af husstanden selv, når husstanden får besøg af forbrugsundersøgelsens interviewer. Det betyder, at fx en logerende defineres som en selvstændig husstand, og at bofællesskaber kan betragtes som en eller udskilles i flere husstande afhængig af graden af fællesøkonomi.
- Tværsnitsanalyse* Forbrugsundersøgelsen er en såkaldt tværsnitsanalyse, der belyser husstandenes økonomi i et enkelt år. Her kan man så konstatere ligheder og uligheder mellem husstande med forskellige uddannelser som et øjebliksbillede.
- Alternativet til tværsnitsanalyser er livsforløbsanalyser, hvor man i princippet følger samme husstande hele livet. Hermed tages der højde for forskelle i økonomi i forskellige livsfaser. På den måde inkluderes også dynamiske effekter af uddannelse, som ændrer sig fra år til år, fx at en studerende bliver færdiguddannet og får et arbejde med en højere indkomst og dermed et andet forbrugsmønster. Livsforløbsanalyser viser generelt en mindre ulighed end tværsnitsanalyser. De fleste har formentlig prøvet at have en lav indkomst i en periode af deres liv, men det udligner sig i de perioder, hvor man er økonomisk velstillet. I praksis kan datagrundlaget til livsforløbsanalyser udarbejdes ved hjælp af modeller, baseret på data fra tværsnitsanalyser som fx forbrugsundersøgelsen.
- Mere om metode* Mere uddybende beskrivelser af forbrugsundersøgelsens metoder kan rekvireres ved henvendelse til Danmarks Statistik.

Temapublikationer fra Danmarks Statistik

- Privatøkonomi og uddannelse. 2005. 54 sider. 126 kr.
- Overgang til efterløn. 2005. 52 sider. 126 kr.
- Videre i uddannelsessystemet - fra de gymnasiale uddannelser. 2005. 45 sider. 126 kr.
- Produktivitetsudviklingen i Danmark 1966-2003. 2005. 129 sider. 240 kr.
- StatisTics. 2005. -23 sider. Gratis.
- Befolkningens uddannelsesniveau. 2004. 47 sider. 122 kr.
- De nyuddannede og arbejdsmarkedet. 2004. 55 sider. 122 kr.
- De ældre og arbejdsmarkedet. 2004. 25 sider. 72 kr.
- Indvandrere og arbejdsmarkedet. 2004. 61 sider. 122 kr.
- Køn og arbejdsliv. 2004. 45 sider. 122 kr.
- Produktivitetsudviklingen i Danmark 1988-2000. 2004. 71 sider. 193 kr.
- Vandmiljøet. 2004. 42 sider. 115 kr.
- Danske virksomheders samarbejde 2003. 2004. 43 sider. 122 kr.
- Helbredsproblemer og arbejdsliv. 2003. 19 sider. 50 kr.
- Børns levevilkår. 2002. 177 sider. 196 kr.
- Skove og plantager 2000. 2002. 171 sider. 196 kr.

Læs nærmere omtale og bestil publikationerne på
www.dst.dk/boghandel,
tlf. 39 17 30 20 eller publsalg@dst.dk.